

ANGIELSKI
PRZYJAZNY
MÓZGOWI

JUSTYNA
NOJSZEWSKA

**Program nauczania języka angielskiego dla klas VII-VIII
spójny z wariantem podstawy programowej II.2
(Drugi język obcy nowożytny)**

opracowany w ramach projektu

„Tworzenie programów nauczania oraz scenariuszy lekcji i zajęć wchodzących w skład zestawów narzędzi edukacyjnych wspierających proces kształcenia ogólnego w zakresie kompetencji kluczowych uczniów niezbędnych do poruszania się na rynku pracy”

dofinansowanego ze środków Funduszy Europejskich w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty

Warszawa 2019

Redakcja merytoryczna – Witkowska Elżbieta

Recenzja merytoryczna – Dorota Hołownia-Dudek
Małgorzata Stefanowicz
Katarzyna Szczepkowska-Szczęśniak
Jadwiga Iwanowska

Redakcja językowa i korekta – Altix

Projekt graficzny i projekt okładki – Altix

Skład i redakcja techniczna – Altix

Warszawa 2019

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
www.ore.edu.pl

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji Creative Commons –
Użycie niekomercyjne 4.0 Polska (CC-BY-NC).
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.pl>

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	4
2. CELE KSZTAŁCENIA	8
3. ORGANIZACJA WARUNKÓW I SPOSÓB REALIZACJI KSZTAŁCENIA	16
4. METODY, TECHNIKI I FORMY PRACY	17
5. UCZNIOWIE ZE SPECJALNYMI POTRZEBAMI EDUKACYJNYMI	29
6. OCENIANIE OSIĄGNIĘĆ UCZNIÓW	32
7. EWALUACJA PROGRAMU	34

1. WSTĘP

Prezentowany program nauczania języka angielskiego jest przeznaczony dla II etapu edukacyjnego i języka angielskiego nauczanego jako drugi język obcy nowożytny, czyli dla uczniów z klas VII-VIII szkoły podstawowej, obejmuje zatem dwuletni cykl kształcenia. Przewidywany poziom znajomości języka to A1 w zakresie rozumienia wypowiedzi, co oznacza, iż absolwent klasy ósmej, posługując się językiem na tym poziomie, rozumie i potrafi zastosować potoczne wyrażenia i bardzo proste wypowiedzi dotyczące konkretnych potrzeb życia codziennego i prywatnego, np. miejsca, w którym mieszka, ludzi, których zna i rzeczy, które posiada. Potrafi przedstawić siebie i innych oraz prowadzić prostą rozmowę pod warunkiem, że rozmówca mówi wolno, zrozumiale i jest gotowy do pomocy (por. Europejski System Opisu Kształcenia Językowego, 2003:33). Koncepcja została oparta na podstawie programowej na poziomie II.2 oraz aktualnie obowiązujących aktach prawnych. Przyjęty program zakłada naukę w systemie 2 godzin tygodniowo, co daje ok. 128 godzin lekcyjnych na przestrzeni siódmej i ósmej klasy szkoły podstawowej. Dodatkowo prezentowany program zawiera koncepcję projektowania uniwersalnego, które zakłada wyrównywanie szans wśród uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych w szkołach ogólnodostępnych.

Adresatami programu są nauczyciele języka angielskiego prowadzący zajęcia w klasach VII-VIII szkoły podstawowej, otwarci na niestandardowe rozwiązania, poszukujący metod aktywizujących uczniów i motywujących ich do pracy oraz samodzielnego rozwoju, gotowi do pracy bez użycia standardowego podręcznika, a także wykorzystujący zagranicznych partnerów do współpracy w dziedzinie edukacji szkolnej.

U podstaw niniejszej koncepcji leży stwierdzenie Manfreda Spitzera, który twierdzi, że „mózg ucznia to miejsce pracy nauczyciela”. Badacz dowodzi, że synapsy (czyli połączenia między neuronami) uczą się powoli, a osiągnięcie wysokich kwalifikacji i trwałych efektów w jakiegokolwiek dziedzinie wymaga wielu godzin dobrowolnych ćwiczeń (Spitzer, 2007:313). Oznacza to, iż w edukacji nie ma dróg na skróty, a zdobycie wiedzy i umiejętności jest nierozzerwalnie połączone z intensywną pracą. Co więcej, jednym z podstawowych zadań nauczyciela jest poznanie czynników, które z neurobiologicznego punktu widzenia wspierają proces nauczania, a także nieustanna praca nad motywowaniem uczniów do samodzielnej nauki, gdyż zakres godzin przewidzianych na edukację w zakresie drugiego języka nowożytnego na tym etapie jest dalece niewystarczający.

Marzena Żylińska dodaje, że „efektywność nauczania zależy nie tylko od czasu, ale również od głębokości przetwarzania informacji, a to oznacza, że na proces uczenia się wpływ mają jakość materiałów edukacyjnych i rodzaj uczniowskiej aktywności, a więc i zadania przygotowane przez nauczyciela” (Żylińska, 2013:24).

Większość aktualnie dostępnych na rynku podręczników oraz proponowane w nich zadania opierają się na reprodukowaniu wiedzy przekazywanej przez nauczyciela pełniącego rolę wykładowcy. Uzupełnianie fragmentów zdań lub rozwiązywanie ćwiczeń opartych na zasadzie wyboru nie mają zbyt wiele wspólnego z rzeczywistym wykorzystywaniem języka w sytuacjach z życia codziennego, a ponadto nie stwarzają możliwości głębokiego przetwarzania wiedzy, co jest możliwe wtedy, gdy uczeń musi sam coś stworzyć, zastosować w praktyce lub znaleźć powiązanie z innym obszarem wiedzy. Takie podejście wymaga przemodelowania sposobu pracy na lekcji, podczas której uczeń nie może być biernym obserwatorem notującym wykład lub zapiski nauczyciela z tablicy. Zamiast tego trzeba go intensywnie zaangażować niemal od pierwszych minut zajęć. Wspomniana wcześniej autorka dowodzi również, że „skuteczność nauczyciela zależy głównie od tego, czy potrafi rozbudzić fascynację, czy na jego lekcjach jest miejsce na zachwyt, czy swoimi słowami potrafi wywołać u uczniów błysk w oczach” (tamże: 240). Oznacza to, iż trzeba nieustannie szukać nowych rozwiązań, które będą adekwatne do zainteresowań, potrzeb i możliwości danej grupy uczniów. Truizmem jest stwierdzenie, iż nuda zabija motywację do pracy, ale praktyka edukacyjna aż nazbyt często dowodzi, iż uczniowie nie znajdują w szkole tego, co jest dla nich intrygujące. Oczywiście nie chodzi o to, by na każdej lekcji wywoływać absolutny zachwyt, bowiem we wszystkim potrzebny jest umiar. Istotnym elementem jest także przekonanie, że „jeśli nauka ma być efektywna, uczniowie powinni wiedzieć, po co i dlaczego mają się czegoś uczyć. I nie ma to nic wspólnego ze zbyt prosto rozumianym pragmatyzmem, bo ważne może być również to, co piękne, co budzi fascynację lub wymaga wyjaśnienia, a więc zaspokaja ciekawość” (tamże: 256). Tu dochodzimy do elementu motywacji do nauki, co we współczesnej szkole jest bardzo poważnym wyzwaniem. Młodzi ludzie zanurzeni w wirtualnym świecie, z dostępem do internetowych zasobów wiedzy i zalewani nadmiarem rozmaitych informacji, coraz częściej czują się samotni i zagubieni. Okres dorastania łączy się dodatkowo z oznakami buntu i niechęci do wymagań stawianych przez dorosłych, a argumentacja, iż należy się czegoś uczyć, bo to przyda się na egzaminie lub w późniejszej pracy zawodowej, jest na tym etapie zdecydowanie nieprzekonująca. Należy zatem szukać intrygujących tematów, narzędzi i sposobów pracy, a przede wszystkim odwołań do aktualnych potrzeb nastolatków (np. zainteresowanie muzyką, filmami, aplikacjami, grami i innymi zasobami internetowymi).

Realizacją tego postulatu wydaje się koncepcja modelu nauczania stworzona przez Johna Kellera – amerykańskiego profesora, który testował swój projekt na niemal wszystkich szczeblach edukacyjnych (ARCS Model, <https://www.arcsmodel.com/>, dostęp 3.06.2019). Całość – zwana modelem ARCS (od ang. attention, relevance, confidence, satisfaction) – zakłada promowanie i podtrzymywanie motywacji w procesie uczenia się z wykorzystaniem czterech zasadniczych elementów: uwagi ucznia, pokazania mu praktycznego zastosowania zdobywanej wiedzy, budowaniu

w uczniu pewności, że jest w stanie osiągnąć sukces oraz zaspokajaniu potrzeby odczuwania satysfakcji płynącej ze zdobytej wiedzy. Przyjęte założenie w konkretny sposób wpływa na model lekcji, która w optymalnym założeniu powinna zawierać w sobie wspomniane wcześniej elementy umożliwiające każdemu uczniowi osiągnięcie sukcesu na miarę swoich możliwości, co zarazem ułatwia wspieranie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Przykładowa lekcja powinna zacząć się od jakiegoś intrygującego elementu, np. zdjęcia, fragmentu filmu, gry, dowcipu czy piosenki, co sprawi, że uczniowie będą ciekawi dalszego rozwoju sytuacji. Po zapoznaniu ich z celem lekcji należy wykazać, że to, czego będą się uczyć, jest ważne, ale przede wszystkim z perspektywy młodego człowieka. To elementarne z punktu widzenia dalszej pracy, bo mózg uczy się tylko tego, co uznaje za przydatne. Kolejno wykonywane zadania powinny stwarzać każdemu szansę na osiągnięcie sukcesu na miarę jego indywidualnych możliwości. Jest to kwestia szczególnie ważna dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, którzy na co dzień doświadczają wielu trudności i porażek, zatem często trwają w przekonaniu, że nie warto się starać i podejmować kolejnych prób. Dlatego należy minimalizować stres związany z procesem edukacyjnym, zauważać i doceniać nawet drobne sukcesy (np. poprawnie przetłumaczone zdanie), korzystać ze wsparcia koleżeńkiego, akceptować stopniowe dochodzenie do wiedzy, zachęcać do wykorzystywania różnych sposobów notowania czy zapamiętywania. Ważna jest również świadomość uczniów, że w sytuacjach problematycznych zawsze mogą liczyć na pomoc, wsparcie i zrozumienie nauczyciela. Ostatni element to poczucie satysfakcji płynące ze zdobytej wiedzy i nabytych umiejętności. Sukces skłania do podejmowania kolejnych wyzwań, ale to pojęcie dla każdego oznacza coś innego. Młodzi ludzie zazwyczaj borykają się z różnego rodzaju kompleksami, dlatego warto stosować pochwały, bo to one kształtują uczniowską wiarę we własne możliwości. Każdy zasługuje na docenienie swoich wysiłków, nawet jeśli w ostatecznym rozrachunku wyniki pracy nie są idealne. Trzeba jednak pamiętać o unikaniu ogólnikowych stwierdzeń typu „super” na rzecz konkretnych stwierdzeń odnoszących się do aktualnie wykonywanej pracy, np. „Widzę twój wysiłek”, „Znalazłeś rozwiązanie dla tego problemu”, „Poprawnie przeczytałeś to zdanie”, „Spróbuj poszukać innego słowa”.

Istotnym założeniem teoretycznym niniejszego programu jest także koncepcja Kena Robinsona, zgodnie z którą edukacja ma trzy zasadnicze cele: osobisty (rozwijanie indywidualnych talentów i wrażliwości uczniów), kulturowy (pogłębianie wiedzy o otaczającym nas świecie) oraz gospodarczy (umożliwienie uczniom zarobienia na życie i bycie produktywnym gospodarczo) (Robinson, 2016:283). Cel osobisty (będący analogią do kompetencji osobistych, społecznych i w zakresie uczenia się) powinien prowadzić do tego, że uczniowie będą czuli, iż ich wrodzone zdolności są wykorzystywane i doceniane oraz że mają szansę rozwijać swój potencjał. Na lekcjach języka obcego jest to o tyle łatwe, że poprzez ćwiczenie różnych sprawności (mówienie, pisanie, słuchanie, czytanie, gramatyka) każdy ma możliwość znalezienia

swojej mocnej strony. Jednocześnie nie chodzi o to, by młodzi ludzie uczyli się tylko tego, co lubią, bo jednym z istotnych zadań edukacyjnych jest poszerzanie zainteresowań uczniów na dziedziny, które nie są w ich naturalnym spektrum preferencji. Cel kulturowy związany z poznawaniem świata w różnych jego aspektach wydaje się idealnie korespondować z faktem, iż nauka języka angielskiego w oczywisty sposób ułatwia kontakty z innymi narodowościami, otwiera na świat, umożliwia dostęp do szerokiego spektrum informacji, a zarazem uświadamia związki między kulturą ojczystą i obcą i uwrażliwia na międzynarodową różnorodność, co jest prostą analogią do rozwijania kompetencji w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej. Aspekt gospodarczy w naturalny sposób łączy się z rozwojem kompetencji w zakresie przedsiębiorczości, poprzez kształtowanie zdolności do efektywnego wykorzystywania swoich pomysłów z korzyścią dla innych osób w oparciu o kreatywność, naukę krytycznego myślenia oraz rozwiązywania problemów. Robinson dowodzi również, że edukacja jest albo zindywidualizowana, albo nie ma jej wcale, a jednym ze sposobów takiego podejścia jest propagowanie zasad kreatywności przez cały proces kształcenia. Uczenie kreatywności jest możliwe przez powiązanie ze sobą trzech zadań: zachęcania, rozpoznania i pielęgnacji, a sama kreatywność wynika z interakcji między sferą emocjonalną i intelektualną oraz między różnymi dziedzinami i ideami (Robinson, 2016: 285). Takie podejście jest swoistego rodzaju uzupełnieniem modelu ARCS wspomnianego wcześniej, a element rozpoznawania uczniowskich uzdolnień oraz trudności jest istotny głównie z perspektywy skutecznego wspierania uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Trafna diagnoza wsparta systematyczną pracą pomagają w przewyżczeniu poszczególnych problemów edukacyjnych, społecznych i emocjonalnych.

Ważnym filarem programu jest przekonanie, iż stosunkowo częste i niestety długotrwałe niepowodzenia szkolne są efektem poważnej dysfunkcji systemów edukacyjnych, które nie uczą młodych ludzi, jak zdobywać wiedzę w sposób skuteczny i trwały. Postulat uczenia się przez całe życie chyba jeszcze nigdy nie był aż tak istotny. Prognozy naukowe sugerują, iż statystyczny uczeń szkoły podstawowej będzie zmieniał wykonywany przez siebie zawód średnio co pięć lat, zatem szkoła musi wyposażyć go w niezbędne umiejętności, które ułatwią późniejszą adaptację do różnych środowisk, wymagań i obszarów wiedzy potrzebnych na nowych stanowiskach pracy. Stąd konieczność nieustannego pokazywania uczniom, jak mają się uczyć, co musi przyjąć formę empiryczną i w miarę możliwości odbywać się na zajęciach lekcyjnych. Nate Kornell i Finn Brigid podkreślają, że uczniom ewidentnie brakuje wiedzy na temat tego, jak się uczyć, by na dłużej zapamiętywać przyswajane informacje, co w połączeniu z wymogami stawianymi przez nauczycieli i rodziców tworzy w pewnym sensie sytuację patową, w której głównym poszkodowanym jest młody człowiek (Kornell, Brigid: 2016). Dlatego też prezentowany program ma na celu zapoznanie uczniów z różnorodnymi sposobami zapamiętywania i notowania informacji oraz umożliwienie im wyboru metod optymalnych dla nich samych, co

zasadniczo wspiera proces nauczania i uczenia się oraz jest odpowiedzią na wymóg indywidualizacji procesów nauczania.

2. CELE KSZTAŁCENIA

Ogólne cele kształcenia

Ogólne cele kształcenia, będące podstawą prezentowanego programu nauczania:

- rozwój kompetencji kluczowych,
- rozbudzanie ciekawości poznawczej, świadomości językowej i kreatywności,
- wyposażenie uczniów w zasób wiadomości i umiejętności umożliwiających sprawne i swobodne komunikowanie się w języku angielskim w mowie i piśmie poprzez kształcenie znajomości środków językowych, rozumienie i tworzenie wypowiedzi ustnych i pisemnych, reagowanie na wypowiedzi oraz ich przetwarzanie,
- promowanie i podtrzymywanie motywacji w procesie uczenia się,
- pokazywanie uczniom skutecznych metod uczenia się,
- wyposażenie uczniów w podstawową wiedzę o krajach, społeczeństwach i kulturach obszaru anglojęzycznego,
- rozwój kompetencji uczniowskich w zakresie samooceny i samodzielnej pracy nad językiem,
- nauka współdziałania w grupie,
- korzystanie z różnych źródeł anglojęzycznych, również z wykorzystaniem TIK,
- nauka strategii komunikacyjnych (np. domyślanie się znaczenia wyrazów na podstawie kontekstu sytuacyjnego).

Szczegółowe cele kształcenia

Uwzględniając cele i treści kształcenia zawarte w podstawie programowej, za najważniejsze kierunki niniejszego programu przyjęto wyposażenie uczniów w zasób wiadomości i umiejętności umożliwiających stosunkowo swobodne mówienie, słuchanie, czytanie i pisanie w typowych sytuacjach komunikacyjnych. Nauczanie ma mieć charakter spiralny, bowiem systematyczne powracanie do zdobytych wcześniej wiadomości i umiejętności sprzyja zakotwiczeniu informacji w pamięci długotrwałej.

Dodatkowo należy pamiętać o głównych założeniach edukacji włączającej, w ramach której każde dziecko – bez względu na swoją niepełnosprawność – ma prawo do nauki w szkole ogólnodostępnej, co zasadniczo wpływa na zmianę postaw społecznych środowiska rówieśniczego oraz ułatwia osobom ze specjalnymi potrzebami usamodzielnienie się i start w dorosłe życie. Współczesna szkoła powinna odgrywać wiodącą rolę w tworzeniu społeczeństwa integracyjnego i tworzyć wszystkim dzieciom warunki do odkrywania własnych talentów i pasji, także w obszarach wykraczających poza ramy formalnych zajęć dydaktycznych. Ułatwieniem w tej wymagającej kwestii jest świadomość, iż wszyscy uczniowie czerpią korzyści z uczenia się opartego na szacunku i współpracy – przykładowo uczeń tłumaczący koledze dane treści lepiej i na dłużej je utrwała, natomiast uczeń korzystający z takiej pomocy wynosi więcej, gdy jego potrzeby zaspokajają rówieśnik (por. Europejska Agencja ds. Specjalnych Potrzeb i Edukacji Włączającej, 2014:15).

Ważnym elementem realizacji szczegółowych treści nauczania jest założenie, że nauczanie odbywa się w systemie 2 godzin tygodniowo. Jest to zasadniczo niewystarczająca ilość czasu na rozwój umiejętności językowych, dlatego każda lekcja musi być starannie zaplanowana i wykorzystana w sposób optymalny. Proponowane rozwiązanie zakłada swoistego rodzaju czwórpodział na poszczególne typy lekcji – lekcja gramatyki, lekcja słownictwa, słuchanie i mówienie, czytanie i pisanie. Oznacza to, że po lekcji poświęconej określonemu zagadnieniu gramatycznemu następuje lekcja dotycząca słownictwa związanego z tym zagadnieniem, przy czym na początku należy koniecznie przypomnieć wiedzę i umiejętności z poprzedniego spotkania. W następnym tygodniu wracamy do ustaleń z wcześniejszych zajęć, które wykorzystujemy podczas ćwiczenia umiejętności słuchania i mówienia, a na ostatniej lekcji z tego zakresu (poświęconej czytaniu i pisaniu) reasumujemy i wykorzystujemy to, o czym była mowa na poprzednich lekcjach. Przykładowy ogólny rozkład nauczanych treści może wyglądać następująco:

- lekcja gramatyki – uczniowie poznają czas Present Simple (zastosowanie i budowa zdań oznajmujących, pytań i przeczeń) jako narzędzie do opisywania rutynowych czynności;
- lekcja dotycząca słownictwa – uczniowie poznają słówka i wyrażenia opisujące typowe czynności wykonywane przez nich niemal każdego dnia, np. uczenie się, oglądanie filmów itp., a zarazem w naturalny sposób wykorzystują je do budowania zdań w czasie Present Simple;
- lekcja słuchania i mówienia – powrót do gramatyki i słownictwa z dwóch poprzednich lekcji, odsłuch podcastu lub obejrzenie adekwatnego filmiku związanego ze strukturą czasu Present Simple, a następnie stworzenie przez każdego ucznia kilkudzaniowej wypowiedzi przedstawionej ustnie przed całą grupą;

- lekcja czytania i pisania – przypomnienie wiedzy z poprzednich lekcji, analiza opisu typowego dnia bohatera ulubionego filmu oraz stworzenie przez uczniów krótkiego pisemnego opisu rozkładu dnia wybranej postaci.

Taki rozkład treści umożliwia skuteczną realizację podstawy programowej, a także optymalne skupienie na poszczególnych sprawnościach, dzięki czemu można łatwo określić cele danej lekcji (np. poznanie zastosowania i budowy czasu Present Simple – lekcja poświęcona nauce gramatyki; nauka opisywania codziennych czynności – lekcja poświęcona słownictwu itd.). W ten sposób uczniowie zyskują poczucie równoważności poszczególnych elementów nauki języka, a nauczyciel nie wpada w pułapkę nadmiernego skupienia się np. na zagadnieniach gramatycznych. Jednocześnie należy podkreślić, iż poszczególne umiejętności powinny się przenikać na poziomie różnych sprawności, co oznacza, iż na lekcji gramatyki jak najbardziej wskazane jest również mówienie czy tworzenie krótkiej wypowiedzi pisemnej, gdyż sugerowany podział ma charakter pomocniczy w określaniu nadrzędnych celów poszczególnych zajęć. Chodzi jedynie o to, by uczniowie mieli poczucie skupienia się na konkretnej umiejętności. Popularna aktualnie metodyka nauczania postuluje ćwiczenie różnorodnych sprawności językowych podczas jednej lekcji, na której uczniowie poznają nowe słówka, które za chwilę pojawiają się w tekście czytanim, odsłuchu, scenie sytuacyjnej i wypowiedzi pisemnej. Podobnie wyglądają kolejne strony podręczników, z których uczniowie przeważnie nie potrafią się uczyć ze względu na nadmiar zadań, treści, zbyt obszerne i za trudne teksty, a także układ graficzny, który jest atrakcyjny wizualnie, a zarazem przytłacza swoim nadmiarem. „Jeżeli nauczyciele w trakcji 45-minutowej jednostki lekcyjnej ćwiczą elementy leksykalne, umiejętność czytania, mówienia oraz gramatyki za pomocą średnio 5 ćwiczeń z podręcznika trwających nie dłużej niż 3-4 minuty każde, wówczas statystycznie tylko jedno zadanie może być poświęcone np. gramatyce. [Dzieje się tak, ponieważ] pomysłodawcami ćwiczeń są autorzy anglojęzyczni, którzy z założenia tworzą uniwersalne podręczniki dla wszystkich osób uczących się, bez względu na kraj pochodzenia ucznia i specyfikę jego języka ojczystego” (Stasiak, 2018:26). Takie podejście uniemożliwia dodatkowo określenie realnych kryteriów sukcesu, chęć zrobienia jak najwięcej narzuca zbyt szybkie tempo pracy, utrudnia skupienie się na poszczególnych sprawnościach i dostosowanie ich do możliwości poznawczych uczniów, a w konsekwencji prowadzi do poczucia chaosu i przekonania, że proces zdobywania nowych kompetencji językowych nie zachodzi. Ankietowani uczniowie, na których testowana była sugerowana tutaj forma pracy, podkreślali, że dzięki konkretnemu planowi wiedzieli, czego spodziewać się na danej lekcji, mieli poczucie równoważności pomiędzy ćwiczonymi umiejętnościami (gramatyka, słownictwo, słuchanie, mówienie, pisanie i czytanie), mogli wracać do konkretnych zagadnień po kilka razy i wspólnie je przypominać, łatwiej im było określić cel lekcji i kryteria sukcesu, dzięki czemu bez trudu przygotowywali się do form sprawdzania ich wiedzy

i umiejętności, a co najważniejsze – wyraźnie dostrzegali, że uczą się czegoś nowego i potrafią to wykorzystać w konkretnych sytuacjach językowych.

Układ treści nauczania zapisanych w podstawie programowej powinien przybrać formę dostosowaną do wiedzy uczniów i w miarę możliwości skorelowaną z innymi przedmiotami nauczonymi w poszczególnych klasach, co można uzyskać dzięki ścisłej współpracy z zespołem nauczycieli pracujących z danym oddziałem. Należy także pamiętać o zapisach zawartych w preambule podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, która wśród najważniejszych umiejętności rozwijanych w ramach kształcenia ogólnego wymienia *m.in.* sprawne komunikowanie się w językach obcych nowożytnych, kreatywne rozwiązywanie problemów z różnych dziedzin (z wykorzystaniem np. programowania) oraz pracę w zespole. Ze względu na ograniczoną liczbę godzin języka nauczanego jako drugi (tj. począwszy dopiero od klasy siódmej), warto pamiętać o sugestiach zawartych w celach kształcenia poszczególnych sprawności językowych, które mówią o bardzo podstawowym zasobie środków leksykalnych, gramatycznych, ortograficznych oraz fonetycznych zalecanych do opanowania przez ucznia, podobnie w zakresie tworzenia bardzo krótkich, prostych, acz spójnych i logicznych wypowiedzi ustnych i pisemnych (Podstawa programowa kształcenia ogólnego z komentarzem. Szkoła podstawowa. Język obcy nowożytny:2017).

Poniżej przedstawiono ogólną organizację szczegółowych treści nauczania podzielonych na dwa lata edukacji na drugim etapie, przy czym zaszeregowanie do danego etapu oznacza położenie szczególnego nacisku na optymalne opanowanie wskazanej treści, która może i powinna pojawiać się wcześniej i później.

Klasa VII

Słownictwo:

- człowiek (np. dane personalne, okresy życia, wygląd zewnętrzny, cechy charakteru, rzeczy osobiste, uczucia i emocje, umiejętności i zainteresowania),
- miejsce zamieszkania (np. dom i jego okolica, pomieszczenia i wyposażenie domu, prace domowe),
- edukacja (np. szkoła i jej pomieszczenia, przedmioty nauczania, uczenie się, przybory szkolne, oceny szkolne, życie szkoły, zajęcia pozalekcyjne),
- praca (np. popularne zawody i związane z nimi czynności i obowiązki, miejsce pracy, wybór zawodu),
- życie prywatne (np. rodzina, znajomi i przyjaciele, czynności życia codziennego, określanie czasu, formy spędzania czasu wolnego, święta i uroczystości, styl życia, konflikty i problemy),

- żywienie (np. artykuły spożywcze, posiłki i ich przygotowywanie, nawyki żywieniowe, lokale gastronomiczne).

Rozumienie bardzo prostych wypowiedzi ustnych i pisemnych:

- reagowanie na polecenia,
- określanie głównej myśli wypowiedzi,
- określanie głównej intencji autora / nadawcy wypowiedzi,
- określanie kontekstu wypowiedzi (np. czas, miejsce, uczestnicy),
- znajdowanie w wypowiedzi określonych informacji,
- rozpoznawanie związków między poszczególnymi częściami wypowiedzi,
- odczytywanie informacji zawartych w materiałach wizualnych (np. piktogramy, infografiki).

Tworzenie bardzo prostych wypowiedzi ustnych i pisemnych:

- przedstawianie siebie i innych osób,
- uzyskiwanie i przekazywanie informacji i wyjaśnień,
- opowiadanie o czynnościach i wydarzeniach z przeszłości i teraźniejszości,
- opisywanie upodobań,
- opis ludzi, zwierząt, miejsc, przedmiotów i zjawisk,
- nawiązywanie kontaktów towarzyskich,
- składanie życzeń i gratulacji i odpowiadanie na nie,
- zapraszanie i odpowiadanie na zaproszenie,
- ostrzeżenie, nakazywanie, zakazywanie,
- stosowanie zwrotów i form grzecznościowych,
- pytanie o pozwolenie oraz (nie)udzielanie go,
- wyrażanie prośby oraz zgody,
- wyrażanie uczuć i emocji.

Zakres struktur gramatycznych:

- czasy Present Simple, Present Continuous, Past Simple,
- czasowniki modalne i posiłkowe,
- stopniowanie przymiotników,
- tryb rozkazujący,
- spójniki,
- liczebniki główne i porządkowe,
- rzeczowniki policzalne i niepoliczalne,
- liczba mnoga regularna i nieregularna,
- forma dzierżawcza,
- czasowniki regularne i nieregularne (I i II forma),
- zaimki osobowe w formie podmiotu i dopełnienia,
- zaimki wskazujące oraz zaimki dzierżawcze,

- przyimki określające czas, miejsce i sposób.

KLASA VIII

Słownictwo:

- zakupy i usługi (np. rodzaje sklepów, towary i ich cechy, sprzedawanie i kupowanie, środki płatnicze, wymiana i zwrot towaru, promocje, korzystanie z usług),
- podróżowanie i turystyka (np. środki transportu i korzystanie z nich, orientacja w terenie, baza noclegowa, wycieczki, zwiedzanie),
- kultura (np. dziedziny kultury, twórcy i ich dzieła, uczestnictwo w kulturze, tradycje i zwyczaje, media),
- sport (np. dyscypliny sportu, sprzęt sportowy, obiekty sportowe, imprezy sportowe, uprawianie sportu),
- zdrowie (np. tryb życia, samopoczucie, choroby, ich objawy i leczenie),
- nauka i technika (np. odkrycia naukowe, wynalazki, korzystanie z podstawowych urządzeń technicznych i technologii informacyjno-komunikacyjnych),
- świat przyrody (np. pogoda, pory roku, rośliny i zwierzęta, krajobraz, zagrożenie i ochrona środowiska naturalnego),
- życie społeczne (np. wydarzenia i zjawiska społeczne).

Rozumienie wypowiedzi ustnych i pisemnych:

- - określanie kontekstu wypowiedzi (np. nadawca, odbiorca),
- - rozróżnianie stylu formalnego i nieformalnego wypowiedzi.

Tworzenie bardzo prostych wypowiedzi ustnych i pisemnych:

- opowiadanie o czynnościach i wydarzeniach z przeszłości, przyszłości i teraźniejszości,
- przedstawianie intencji i planów na przyszłość,
- wyrażanie swoich opinii i reagowanie na opinie innych,
- stosowanie formalnego i nieformalnego stylu wypowiedzi adekwatnie do sytuacji,
- uzyskiwanie i przekazywanie informacji i wyjaśnień, np. wypełnianie formularza lub ankiety,
- prowadzenie prostych negocjacji w sytuacjach życia codziennego, proponowanie, przyjmowanie i odrzucanie propozycji,
- składanie życzeń i odpowiadanie na nie,
- zapraszanie i odpowiadanie na zaproszenia,
- wyrażanie emocji, uczuć, upodobań, intencji i pragnień, pytanie o nie inne osoby.

Zakres struktur gramatycznych:

- czasy Past Continuous, Future Simple oraz Present Perfect,
- konstrukcje going to, have to, would like to,
- przedimki,
- przysłówki,
- zdania warunkowe,
- czasowniki regularne i nieregularne (III forma),
- zaimki nieokreślone i względne,
- tworzenie zdań w stronie biernej.

Na poziomie obydwu klas:

- zdobywanie wiedzy o krajach obszaru anglojęzycznego,
- budowanie świadomości związków międzykulturowych i językowych,
- budzenie wrażliwości międzykulturowej,
- nauka samooceny, wykorzystywania technik samodzielnej pracy nad językiem,
- praca w grupie,
- korzystanie z autentycznych materiałów źródłowych (ulotki, bilety, czasopisma itp.),
- ćwiczenie strategii komunikacyjnych,
- przetwarzanie prostych tekstów ustnie i pisemnie.

Treści wykraczające poza podstawę programową

Ze względu na fakt, iż jest to język obcy nauczany jako drugi, na dodatek od podstaw i w dość ograniczonej liczbie godzin, należy rozważyć zasadność wprowadzania treści wykraczających poza podstawę programową, ponieważ głównym celem uczniów jest opanowanie bardzo podstawowego zasobu środków leksykalnych, gramatycznych, ortograficznych i fonetycznych. Jeśli jednak będzie możliwość prowadzenia zajęć w zwiększonym wymiarze godzin lekcyjnych lub grupa uczniów wykaże się wyższym niż zakładany poziom biegłości, można rozszerzyć zakres wiedzy i umiejętności o:

- czytanie lektur anglojęzycznych adaptowanych do możliwości językowych na danym poziomie (np. Penguin Readers, Oxford Bookworms) – w każdym semestrze uczniowie mogą przeczytać i przeanalizować z nauczycielem wybraną pozycję; zwiększona ekspozycja na odbiór tekstu czytanego wzmacnia rozwój strategii komunikacyjnych (np. domyślanie się znaczenia wyrazów z kontekstu, wyszukiwanie internacjonalizmów), umożliwia częściową immersję, wzbogaca zasób słownictwa oraz środków gramatycznych, zapoznaje z klasyczną literaturą angielską,
- oglądanie filmów i animacji (lub ich fragmentów) w oryginalnej wersji językowej, zatem wykraczającej poza wskazany w podstawie programowej bardzo

podstawowy zasób środków językowych; praktykowane teksty adaptowane przyzwyczajają uczniów do stosunkowo nienaturalnego języka, który w warunkach rzeczywistych ma określone tempo, intonację oraz obfituje w różnego rodzaju skróty myślowe, idiomy i wyrażenia potoczne; wykorzystywanie autentycznych przykładów językowych zmniejsza ryzyko porażki podczas kontaktu z osobą, dla której angielski jest językiem ojczystym;

- praca z elementami CLIL (Content and Language Integrated Learning) np. poprzez tworzenie swoistego rodzaju słowników (glosariuszy) do lekcji geografii, biologii czy historii, podsumowywanie najważniejszych informacji z tych lekcji w języku angielskim, pracę metodą projektów uwzględniających na lekcjach angielskiego treści pojawiających się na wspomnianych wcześniej przedmiotach (np. jak działa wulkan, krótka historia króla Henryka VIII, co lubi młody mózg itp.),
- przygotowanie do publicznych wystąpień (przemówień) w języku angielskim na forum grupy, klasy lub szkoły z uwzględnieniem zagadnień z zakresu retoryki, na bazie elementów CLIL, z naciskiem na elementy intonacji, tworzenia wypowiedzi tematycznie i językowo intrygujących dla odbiorców (np. na wzór wystąpień młodych ludzi w ramach programu TED), które mają wesprzeć przełamanie bariery językowej oraz świadomość, że jest to niezbędny element rozwoju osobistego, zawodowego i intelektualnego, przydatny w późniejszym życiu zawodowym,
- nauka kodowania i programowania z wykorzystaniem elementów anglojęzycznych (opcjonalnie jeżeli szkoła dysponuje odpowiednimi pomocami dydaktycznymi, np. Ozobotami lub Photonami), co umożliwi łączenie treści językowych z nowoczesnymi technologiami.

Sugerowane wcześniej swoistego rodzaju nauczanie blokowe (czwórpodział) w zakresie ćwiczonych sprawności językowych (mówienie i słuchanie, pisanie i czytanie, słownictwo oraz gramatyka) należy łączyć z treściami poznawanymi przez uczniów na innych przedmiotach (elementy CLIL). W ramach współpracy z nauczycielami danego oddziału można stworzyć bazę głównych tematów poruszanych na zajęciach z geografii, biologii, historii itp., aby na lekcjach angielskiego móc odnosić się do wiedzy uczniów z danego zakresu. Przykładowo lekcja geografii o budowie wulkanu lub historii o wybuchu Wezuwiusza będzie idealnym punktem wyjścia do poznawania słownictwa związanego z żywiołami, analizy tekstu o tragedii w Pompejach, rozmowy o sposobach reagowania w obliczu niszczycielskich żywiołów, napisania pracy o współczesnych zagrożeniach naturalnych czy wprowadzenia struktury czasu przeszłego. Takie podejście jest jednocześnie skuteczną formą rozwoju kompetencji kluczowych, bowiem pokazuje uczniom celowość i przydatność zdobywanej wiedzy, umożliwia niezwykle kreatywne podejście do zagadnienia, a przede wszystkim stwarza szansę na holistyczne podejście do procesów edukacyjnych, pokazując bezpośrednie przełożenie wiedzy na życie

codzienne. Przykładowy temat (dotyczący wulkanów) będzie realizował kompetencje porozumiewania się w języku ojczystym (lekcja geografii i historii), porozumiewanie się w językach obcych, kompetencje matematyczne i naukowo-techniczne (jak i dlaczego dochodzi do wybuchu), kompetencje informatyczne (stworzenie animacji poklatkowej pokazującej kolejne fazy wybuchu), umiejętność uczenia się (poprzez wielokrotne wracanie do zagadnienia na różnych przedmiotach), kompetencje społeczne i obywatelskie (speaking poświęcony sposobom reagowania w sytuacjach zagrożenia życia, prezentacja własnej animacji), inicjatywność i przedsiębiorczość oraz ekspresja kulturalna (kreatywność przy tworzeniu animacji poklatkowej). Dodatkowo można zorganizować spotkanie z lokalnym koordynatorem ds. bezpieczeństwa i zarządzania kryzysowego. Proponowane rozwiązanie stworzy każdemu uczniowi szansę na pokazanie swojego talentu, a zarazem pokonanie trudności rozwojowych dzięki formie dostosowanej do indywidualnych potrzeb i możliwości poprzez *m.in.* praktyczne zastosowanie wiedzy teoretycznej, rozwój w wybranej dziedzinie (pasjonat historii skupi się na ciekawostkach o Pompejach, matematyk policzy objętość stożka o rozmiarach wulkanu, a plastyk stworzy ciekawą makietę). Wypracowane rezultaty można następnie zaprezentować na zajęciach angielskiego, podczas szkolnego dnia projektów edukacyjnych, czy np. na własnym blogu. Takie podejście paradoksalnie nie wymaga totalnej rewolucji w funkcjonowaniu szkoły, choć niezbędna jest pewna elastyczność nauczycieli innych przedmiotów, którzy wciąż nazbyt chętnie korzystają z gotowych rozkładów materiału nauczania dopasowanych do podręczników zamiast do potrzeb i możliwości uczniów.

3. ORGANIZACJA WARUNKÓW I SPOSÓB REALIZACJI KSZTAŁCENIA

Niniejszy program nauczania jest oparty na założeniu, iż uczniowie uczą się w trybie 2 godzin tygodniowo, przy czym każda lekcja w tygodniu jest poświęcona innej sprawności językowej. Lekcje trwają 45 minut. Grupa językowa w wersji optymalnej nie powinna przekraczać kilkunastu osób, gdyż praca w większym gronie utrudnia stworzenie każdemu uczniowi szansy na wypowiedź przekraczającą minutę. Mniejszy zespół ułatwia dodatkowo wsparcie dla uczniów z SPE, którzy zazwyczaj potrzebują więcej uwagi ze strony nauczyciela. Uwzględniając jednak realia współczesnej szkoły, prezentowany model nauczania jest możliwy do zastosowania w grupach do 25 osób. Zajęcia powinny odbywać się w pracowni językowej wyposażonej w komputer ze stałym łączem internetowym, tablicę interaktywną, głośniki i (opcjonalnie) kamerę komputerową. Stoły należy zaaranżować tak, by uczniowie siedzieli w grupach 3-4 osobowych, przy czym skład grup warto zmieniać najdalej co miesiąc, aby przygotowywać młodych ludzi do współpracy nie tylko z osobami o podobnych

upodobaniach czy ambicjach. Dodatkowo należy stosować różne formy podziału na grupy, które będą okazją do regularnej wymiany składu poszczególnych zespołów. Praca w grupie to jedna z podstawowych umiejętności wymaganych przez współczesny rynek pracy, ponieważ uczy kooperacji, stymuluje do rozwoju, wspomaga wyrównywanie ewentualnych zaległości poprzez uczenie się od siebie. Ponadto łatwiej osiągnąć pożądane rezultaty gdy łączy się potencjał twórczy kilku osób, które uzupełniają swoje możliwości i pomysły. Praca w grupach dodatkowo będzie wspierać podstawowy model lekcji, bazujący na kreatywności, skojarzeniach, motywacji oraz skutecznych metodach zapamiętywania. Dodatkowo można pomagać w ten sposób uczniom o SPE poprzez pomoc koleżeńską.

W sali (opcjonalnie) powinny także znajdować się:

- regały lub szafki, w których uczniowie mogliby przechowywać segregatory z portfolio językowym, materiały dydaktyczne oraz różnorodne akcesoria przydatne podczas nauki,
- kącik z lekturami anglojęzycznymi i autentycznymi materiałami źródłowymi, np. mapami krajów anglojęzycznych, przykładowymi zestawami menu, czasopismami, rozkładami jazdy, broszurami kinowymi, muzealnymi itp.,
- tablice korkowe lub magnetyczne prezentujące prace uczniów, np. lapbooki, sketchnotingowe opracowania zagadnień gramatycznych, mapy myśli itp., ponieważ docelowo sala ma być miejscem przypominającym pokój do nauki, a nie klasycznie rozumianą salę lekcyjną, w której centrum uwagi stanowi tablica i nauczyciel.

Jeżeli w szkole nie ma możliwości stworzenia lub regularnego korzystania z pracowni językowej, można wykorzystać ogólnodostępne gabloty lub tablice znajdujące się na korytarzach, na których znajdują się prace uczniów, autentyczne materiały (np. ulotki), ciekawostki językowe, informacje o konkursach, zajęciach dodatkowych itp.

4. METODY, TECHNIKI I FORMY PRACY

Ogólny model lekcji

Podstawowym założeniem niniejszego programu jest odejście od nauczania, w którego centrum jest nauczyciel prowadzący wykład na rzecz aktywności uczniów, którzy nie są tylko biernymi widzami, lecz angażują się w proces kształcenia, są zmotywowani, ponieważ widzą sens uczenia się i mają przekonanie o możliwości osiągnięcia sukcesu. Jest to możliwe dzięki połączeniu metod związanych ocenianiem

kształtującym oraz wspomnianym na początku modelem ARCS. Z tego względu podstawowy model lekcji powinien wyglądać następująco:

1. przykucie uwagi ucznia – to bardzo ważny moment, ponieważ zaintrygowany uczeń chętniej weźmie udział w kolejnych fazach zajęć; można w tym celu wykorzystać stymulacje wizualne (filmiki, aplikacje, infografiki, memy), gry, prowokujące lub zaskakujące pytania, stwierdzenia, żarty itp.,
2. prezentacja celu lekcji i kryteriów sukcesu – uczeń musi wiedzieć, co jest głównym założeniem danej lekcji (maksymalnie 2-3 cele), co powinien zrozumieć, zapamiętać, jaka umiejętność będzie ćwiczona; ważnym elementem są również kryteria sukcesu, zawierające informacje o tym, co konkretnie uczeń musi zapamiętać lub jakie umiejętności osiągnąć, dzięki czemu będzie mógł uzyskać lepsze rezultaty podczas sprawdzianu czy egzaminu,
3. pokazanie praktycznego zastosowania wiedzy – uczeń musi być przekonany, że to, czego się uczy jest ważne i przydatne; należy udowodnić, że nowa wiedza lub umiejętność ma zastosowanie w realnym świecie, przy czym ważne jest dopasowanie wyjaśnienia do wieku i potrzeb konkretnego zespołu; warto wykorzystać w tym miejscu skojarzenia i uwagi uczniów, którzy dzięki temu będą bardziej zmotywowani do pracy,
4. zadania dla uczniów – to serce lekcji, ponieważ uczeń-słuchacz, który jest odbiorcą wykładu nauczyciela, zgodnie z aktualną wiedzą o mózgu, zapamięta 5 informacji (+/-2), natomiast uczeń zaangażowany w odkrywanie wiedzy, będzie miał kilkukrotnie lepsze rezultaty; optymalnym rozwiązaniem jest wprowadzenie 5 różnych zadań, z których na każde poświęcamy ok. 5 minut; w zależności od możliwości uczniów można dać im szansę na stworzenie własnych zadań w grupach, którymi potem się wymieniają, co będzie jednocześnie realizacją wyższych poziomów umiejętności według taksonomii Blooma; w tym miejscu ważnym zadaniem nauczyciela jest zadbanie o to, by każdy uczeń miał pewność osiągnięcia sukcesu, co jest szczególnie istotne w odniesieniu do dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych, które doświadczyły różnorodnych porażek i krytyki; należy temu przeciwdziałać, wykorzystując np. pomoc koleżeńską uczniów, którzy pracują szybciej, wspólnie tworzyć przykładowe rozwiązania, stosować mnemotechniki, kreatywne notowanie, metodę skojarzeń; nie można przy tym zapominać o dostrzeganiu i docenianiu nawet drobnych osiągnięć, co pomaga młodym ludziom budować pozytywny obraz samego siebie, a tym samym daje im satysfakcję ze zdobywania wiedzy, nawet jeśli postęp jest stosunkowo niewielki,
5. podsumowanie – na zakończenie zajęć należy zreasumować to, czym się zajmowano na lekcji, przy czym podsumowanie musi mieć odniesienie do celów i kryteriów sukcesu; bez tego elementu pracę na lekcji można porównać do tworzenia elektronicznego dokumentu, który nie został zapisany. Bardzo ważnym elementem lekcji, który może przyjąć formę jednego z zadań,

jest odpowiedź na pytanie – jak się tego nauczyć. Proces uczenia powinien zająć w szkole! Bez poznania różnorodnych strategii nauczania uczeń w dalszym ciągu będzie skazany na intuicyjne radzenie sobie z trudnościami w nauce. Rozwój kreatywności oraz kompetencji kluczowych niezwiązanych bezpośrednio z nauką języka angielskiego wpływają na ogólny rozwój młodego człowieka, który w niedalekiej przyszłości będzie musiał stawić czoła wymaganiom rynku pracy oraz potrzebie ciągłej innowacyjności.

Sposoby notowania

W zależności od wieku uczniów i specyfiki danego zagadnienia można skorzystać z różnorodnych rozwiązań. Na początek warto zachęcić uczniów do modyfikacji notatek ze standardowych linearnych zapisów na bardziej kreatywne i skuteczniej wspierające zapamiętywanie. Jedną z opcji jest metoda Cornella (Kłosiński, 2015), która opiera się na określonym podziale kartki, składającym się z tytułu notatki, treści zasadniczej, miejsca na skojarzenia, słowa kluczowe itp. oraz podsumowania. Taka forma mobilizuje do syntezy wiedzy, porządkowania jej i nadawania indywidualnego wymiaru notatkom sugerowanym przez nauczyciela. W sugerowanym wariancie każdy temat lekcji zapisujemy na osobnej stronie w miejscu na nagłówek. Poniżej zapisujemy cel zajęć i kryteria sukcesu. Treść zasadnicza to najważniejsze informacje do zapamiętania, ściśle skorelowane z ustalonymi wcześniej kryteriami sukcesu. Lewy margines to przestrzeń na indywidualne zapiski uczniów, odnośniki i skojarzenia ułatwiające zapamiętywanie. Na dole strony uczniowie powinni zapisywać samodzielnie tworzone wnioski, ale również nasuwające się im pytania czy wątpliwości.

Taki system notowania warto dodatkowo połączyć ze sketchnotingiem, czyli myśleniem wizualnym, które fragmenty tekstu zastępuje rysunkami, ikonami, kolorami, liternictwem itp., co z kolei pobudza kreatywność, a w rezultacie generuje więcej pomysłów i ułatwia rozwiązywanie problemów, wspiera utrzymywanie koncentracji, uatrakcyjnia i personalizuje notatki, wzbogaca lekcje o element inteligentnej zabawy i dzięki temu zasadniczo wspiera proces zapamiętywania. Myślenie wizualne uaktywnia mózg i pozwala na synergiczną współpracę obu jego półkul, poszerza perspektywę, wymaga głębokiego przetwarzania informacji i systematyzowania ich w indywidualny, a zarazem kreatywny sposób (por. Budzik, 2018:5). Warto również pamiętać, że obraz łatwiej odtworzyć i przywołać z pamięci niż słowną notatkę linearną, ponieważ rysowanie jest naturalną dziecięcą aktywnością, która dopiero z czasem zostaje obwarowana przekonaniem o braku talentu w tej dziedzinie. Tymczasem twórcze przedstawianie wiedzy inspiruje do dalszych poszukiwań zarówno samego autora, jak i jego otoczenie ze względu na zdecydowanie ciekawszy charakter notatki, która zyskuje duży walor edukacyjny.

Na początku wystarczy wprowadzić proste elementy, takie jak ramki, strzałki czy punktory, a potem stopniowo rozszerzać stopień notowania wizualnego o określone schematy, ikony czy liternictwo (por. Baj:2016). Nauczyciel powinien zacząć od siebie, przetestować różne elementy i sposoby notowania, by przekonać się o skuteczności takiej formy notowania, a następnie wprowadzać poszczególne elementy do treści zapisywanych na tablicy. Uczniowie uczą się przez naśladowanie, a z czasem na pewno dostrzegą wartość i przyjemność płynącą z takiej formy zapisu.

Metody zapamiętywania

Poza notowaniem, niezwykle ważnym aspektem lekcji jest stosowanie z uczniami skutecznych metod zapamiętywania. Niniejszy program opiera się na technikach opisanych przez R. Kotarskiego w publikacji „Włam się do mózgu”, przy czym warto tu odnotować, iż nie są to odkrycia autora, a jedynie zbiór metod testowanych przez naukowców na całym świecie. Jednym z prezentowanych rozwiązań jest metoda testu zderzeniowego, która polega na tym, że uczniowie sami tworzą testy sprawdzające poziom opanowania danej partii materiału. Badania dowodzą, iż próba przywołania informacji zasadniczo wzmacnia ślad pamięciowy w mózgu, pozwala wykryć błędy i niedoskonałości, by następnie wyciągnąć z nich wnioski. Podany sposób można zastosować w odniesieniu np. do nauki słownictwa, zagadnień gramatycznych czy analizy tekstu czytanego. Po zapoznaniu uczniów z listą słówek np. z wykorzystaniem metody skojarzeń, warto zasugerować przykładowo wypisanie z pamięci tych wyrazów, które udało się zapamiętać, stworzenie rysunkowej kartkówki dla sąsiada, przygotowanie rebusów, mapy myśli lub stworzenie audiobanku wyrażen za pomocą dyktafonu w telefonie. Metoda jest bardzo skuteczna w odniesieniu do zagadnień gramatycznych, bowiem umiejętność stworzenia zadań na bazie analizowanych treści (np. czasu Present Simple) dowodzi głębokiego przetwarzania nowej wiedzy. Badania dowodzą, że jest to najskuteczniejsza forma nauki, szczególnie przydatna do powtarzania większych partii materiału.

Powszechnie znana metoda fiszek, w ramach której na niewielkiej karteczce zapisuje się pytanie lub słówko, a na drugiej stronie – odpowiedź lub jej odpowiednik w języku angielskim, w gruncie rzeczy przez większość uczniów nie jest wykorzystywana optymalnie. Aby stało się to możliwe, warto przygotować swoistego rodzaju memoboks, czyli pudełko podzielone na 6 ponumerowanych przegródek, przy czym ostatnia powinna być największa i zamiast numeru mieć nazwę „już umiem”. Aby dane słówko zostawiło w pamięci trwałe ślad, powinno zostać przywołane co najmniej pięciokrotnie, dlatego zestaw nowych słówek wprowadzanych na zajęciach lekcyjnych warto od razu zamienić na fiszki (można je przygotować wcześniej w wersji drukowanej). Zadaniem ucznia jest ich personalizacja np. przy pomocy rysunkowych skojarzeń lub stworzenie zdania z każdym słówkiem. Następnie gotowy

zestaw łąduje w memoboksie w przegrodce nr 1. Po podaniu poprawnej odpowiedzi fiszkę odkładamy do przegrodki z numerem 2. Na lekcji uczniowie powinni dojść do przegrodki nr 3. Na następnych zajęciach uczniowie przypominają sobie słówka i dochodzą do przegrodki nr 5. Na zajęciach powtórzeniowych np. przez diagnozę czy testem, sprawdzają stopień zapamiętania poznanych wyrażen i wraz z kolejnymi powtórzeniami odkładają fiszki do przegrody „już umiem”. Każdy uczeń powinien dysponować własnym memoboksem, który może być przechowywany w pracowni językowej lub w domu.

Ciekawym rozwiązaniem, np. do powtarzania różnorodnych zagadnień gramatycznych lub zwrotów przydatnych w czasie wizyty w restauracji, jest metoda pałacu pamięci. Należy wyobrazić sobie dość duży budynek z wieloma różnorodnymi pomieszczeniami. W każdym pomieszczeniu umieszczamy jedno zagadnienie, np. sposoby stopniowania przymiotników, przy czym informacje dotyczące danej kwestii powinny przybrać formę nietypowych, wyolbrzymionych lub zabawnych skojarzeń, np. końcówki odmiany w formie graffiti na ścianach, poszczególne rodzaje przymiotników (np. nieregularne) mogą być usytuowane w kątach itp. Równie dobrze ta metoda sprawdza się przy nauce zwrotów i wyrażen typowych dla konkretnych sytuacji życiowych, np. zamawiania posiłku w restauracji. Uczeń ma za zadanie wyobrazić sobie miejsce, w którym chciałby zamówić posiłek, z jego wystrojem, menu itd., a następnie zdanie po zdaniu wykreować rozmowę prowadzoną z kelnerem. Proponowane rozwiązanie wspiera rozwój kreatywności, a dzięki osobliwym skojarzeniom istotnie wzmacnia ślad pamięciowy w mózgu. Publikacja, z której pochodzą zaprezentowane metody, zawiera również inne rozwiązania, które autor testował na sobie podczas nauki języka szwedzkiego, dzięki czemu można je z łatwością adaptować na potrzeby różnorodnych sprawności językowych.

Samodzielna praca ucznia

Następnym pomysłem wspierającym rozwój uczniów jest Karta Indywidualnej Aktywności Językowej Ucznia. Na początku roku nauczyciel tworzy listę kilkunastu zadań, z których uczeń wybiera kilka opcji do samodzielnego wykonania na przestrzeni semestru w wybranym przez siebie czasie. Rodzaj zadań zależy od kreatywności nauczyciela oraz potrzeb i możliwości uczniów. Każde zadanie jest warte określonej ilości punktów, np. za stworzenie krzyżówki ze słówek podanych na lekcji – 5 punktów, za infografikę prezentującą zagadnienie gramatyczne – 10 punktów, udział w konkursie anglojęzycznym – 20 punktów. W zależności od możliwości i potrzeb grupy nauczyciel ustala z dziećmi rodzaj zadań oraz liczbę punktów do zdobycia w danym semestrze, dzięki czemu uczniowie odczuwają realny wpływ na własny proces edukacyjny. Dzieci mają różnorodne zadania do wyboru, co sprzyja indywidualizacji nauczania i nawet uczniowie mający trudności z nauką języka mogą

znaleźć zadania, z którymi bez trudu sobie poradzą, np. stworzenie mini słownika rysunkowego, wykreślanki z słówkami z lekcji, zagranie z kolegami w anglojęzyczne „Państwa-miasta”, mapy myśli, lapbooka, listy 20 par rymujących się ze sobą wyrazów wraz z ich tłumaczeniem, animacji poklatkowej, listy zakupów po angielsku, przeczytanie kilkunastu stron anglojęzycznej książki, opracowanie gry dotyczącej aktualnie omawianego zagadnienia gramatycznego czy wypisanie kilkunastu wyrazów, które charakteryzują koleżankę z grupy. Prezentowane rozwiązanie ułatwia pracę z uczniem szczególnie uzdolnionym, który może wykonywać dodatkowe zadania rozwijające jego predyspozycje, wspiera pracę uczniów mających problemy, ponieważ mogą oni samodzielnie decydować o rodzaju i czasie wykonywanych zadań. Poza tym biorąc pod uwagę stosunkowo niewielką liczbę godzin przeznaczoną na naukę drugiego języka obcego nowożytnego, efektywna samodzielna praca ucznia w domu jest czymś niezwykle pożądanym. W ramach dodatkowej mobilizacji można ustalić z uczniami, że pod koniec każdego semestru będą rozliczani z liczby zdobytych punktów za poszczególne zadania, co z kolei przełoży się na określoną ocenę. Niniejszy program opiera się w dużej mierze na oryginalnych materiałach źródłowych (artykuły prasowe, fragmenty adaptowanych lektur anglojęzycznych, mapy, broszury, ulotki, formularze itp.), nie wyklucza jednak korzystania z podręcznika kursowego. Sugerowane jest także założenie przez każdego ucznia segregatora, w którym będą zbierane różnego rodzaju prace, projekty, prace pisemne, materiały lekcyjne itp. Powinien on zostać podzielony na sekcje, np. prace pisemne, testy, diagnozy, projekty, ciekawostki itp. Tak pojmowane portfolio językowe będzie stanowiło dokumentację indywidualnego rozwoju językowego danego ucznia. Powinno ono być przechowywane w sali językowej, aby w razie potrzeby zawsze można było po nie sięgnąć.

Alternatywnym rozwiązaniem jest sukcesywne tworzenie tzw. interaktywnego zeszytu. Powinien mieć on format A4, aby uczniowie mogli wklejać do niego otrzymywane od nauczyciela karty pracy, sprawdziany opatrzone informacją zwrotną, oraz mieli swobodną przestrzeń do tworzenia zapisów wizualnych oraz notowania metodą Cornella (patrz wyżej). Każdy temat warto zapisywać na osobnej stronie, co ułatwia późniejszą orientację w sytuacji, gdy notatek i kart pracy będzie więcej. Tak organizowany zeszyt powinien być planowany do użytku przez dwa lata, aby na początku ósmej klasy z jego pomocą szybko przypomnieć wiedzę i umiejętności z poprzedniego roku nauki.

Techniki informacyjno-komunikacyjne

Współczesna lekcja w zasadzie nie może odbyć się bez wykorzystania technik informacyjno-komunikacyjnych. Standardowe wyposażenie sali lekcyjnej obejmuje tablicę interaktywną oraz łącze internetowe, dzięki któremu uczniowie mogą korzystać z nieograniczonych zasobów multimedialnych oraz programów, platform

i aplikacji. Nie można jednocześnie zapominać o możliwościach związanych z faktem, iż w zasadzie każdy uczeń jest posiadaczem smartfona, który stwarza niespotykane dotąd możliwości. Korzystanie z tych urządzeń na lekcji uczy młodych ludzi, że jest to narzędzie służące nie tylko do komunikacji czy rozrywki, ale także przyjemnej i nieszablonowej nauki. Warto zachęcać uczniów do korzystania z aplikacji wspierających proces nauki języka, np. Memrise, DuoLingo, Quizlet czy WordBit, a zarazem korzystać z funkcji, które standardowo nie są kojarzone z edukacją językową, np. tworzenie gier z użyciem QR kodów, zabawy z aplikacją Story Dice (aplikacja przypominająca popularne kostki Story Cubes, w ramach której na bazie wylosowanych ikonki należy szybko wymyślić historyjkę łączącą wszystkie ikonki). Dużą popularnością i sympatią wśród uczniów cieszą się platformy Kahoot! oraz Quizizz, które umożliwiają tworzenie interaktywnych quizów, gier itp. w ramach pracy indywidualnej. Można je wykorzystywać jako formę rozgrzewki, zabawy, powtórkę, a nawet testu. Smaku dodaje element rywalizacji oraz wyścig z czasem, które dodatkowo zachęcają uczniów do wzmożonej aktywności.

Ze względu na fakt, iż Internet oferuje obszerny zestaw programów i aplikacji, warto korzystać z zestawień, które są dostępne na różnych stronach i blogach. Warto zajrzeć np. na stronę <http://narzedziaetwinning.blogspot.com/search/label/ImageChef>, na której znajduje się zbiór kilkudziesięciu programów z prostymi instrukcjami korzystania, *m.in.* prezentacje online, pokazy zdjęć, programy do tworzenia memów, plakatów, quizów, gier, ankiet, animacji itp.

Kwestią wartą rozważenia jest założenie każdej klasie Padleta (www.padlet.com), czyli swoistego rodzaju tablicy ogłoszeń online, do której mają dostęp członkowie danego zespołu. Dzięki temu narzędziu uczniowie mogą udostępniać kolegom efekty swojej pracy, a nauczyciel promować różne formy aktywności językowej poprzez wklejanie wartościowych linków, ciekawych propozycji filmowych, książkowych, zadań dodatkowych, a nawet notatek z lekcji (dla uczniów nieobecnych oraz z SPE, mających trudności z szybkim pisaniem i często nienadążającymi z przepisywaniem notatek z tablicy to nieoceniona pomoc).

Innym pomysłem jest prowadzenie nauczycielskiego bloga, którego treść mogą stanowić wspomniane wcześniej notatki z zajęć, przydatne prezentacje, zdjęcia, linki, gry językowe, filmy i innego rodzaju elementy wykorzystywane podczas lekcji. Jest to oczywiście spore wyzwanie logistyczne, techniczne i czasowe, ale doświadczenie pokazuje, że uczniowie z zainteresowaniem i podziwem reagują na fakt, iż ich nauczyciel korzysta z różnorodnych cyfrowych rozwiązań, co jednak ważniejsze – blog ułatwia porządkowanie i systematyzowanie poszczególnych treści, sprawia, że w sytuacji awaryjnej (np. nieoczekiwane zastępstwo) bez trudu można skorzystać z materiałów online dostępnych za pośrednictwem Internetu.

Inną formą językowego wyzwania są projekty eTwinning, których korzyści zarówno dla nauczycieli, jak i uczniów trudno przecenić. Przede wszystkim kontakty międzynarodowe przygotowują do funkcjonowania w społeczeństwie przyszłości,

w którym sprawna komunikacja w języku obcym, wykorzystywanie środków technicznych i praca ponad podziałami kulturowymi będą czymś elementarnym. Na poziomie bieżących korzyści projekty międzynarodowe umożliwiają wszechstronny rozwój, otwierają na nowe sposoby i narzędzia pracy, zasadniczo motywują do nauki języka, uczą kreatywności i rozwiązywania realnych problemów oraz odpowiedzialności, umożliwiają praktyczne sprawdzenie nabywanych umiejętności językowych, rozwijają kompetencje społeczne i obywatelskie. Jednocześnie program eTwinning jest niezwykle elastyczny, gdyż to uczestnicy poszczególnych projektów decydują o ich jakości, czasie trwania, tematyce i wypracowanych rezultatach. Na stronie www.etwinning.pl w zakładce „Inspiracje” można znaleźć przykładowe realizacje współpracy międzynarodowej, które dowodzą, iż właściwie każda szkoła i każdy nauczyciel mogą wziąć udział w tym niezwykle interkulturowym przedsięwzięciu. Warto również rozszerzyć spektrum dodatkowych działań o wymiany międzynarodowe realizowane w ramach projektów Erasmus+ lub POWER, czyli Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój. Ten ostatni zakłada np. półroczną współpracę z partnerską szkołą z zagranicy, w ramach której uczniowie organizują jedno spotkanie w wybranej placówce. Celem takiej aktywności jest rozwój kompetencji zawodowych i kluczowych poprzez realizację działań opierających się na mobilności ponadnarodowej, z jednoczesnym uzyskaniem źródła finansowania zagranicznych wyjazdów i spotkań.

Szeroko pojmowane ICT zakłada również naukę programowania, które wydaje się jedną z kluczowych umiejętności na współczesnym rynku pracy. Na lekcjach języka angielskiego można wprowadzić te zagadnienia z wykorzystaniem np. Ozobotów, czyli małych robotów mobilizujących do rysowania, rozwiązywania problemów i pracy grupowej. Za pomocą kolorowych kodów (na kartce papieru lub tablicy) uczniowie programują zadania, które wykonuje robot. Ozoboty umożliwiają płynne przejście od kodowania offline do kodowania przy pomocy tabletów lub monitorów komputerów (por. <http://www.ozobot.pl/>). (Przykładowy scenariusz lekcji z wykorzystaniem Ozobotów został dołączony do niniejszego programu.) Jest to optymalny sposób łączenia różnorodnych kompetencji kluczowych, szczególnie rozumienia i tworzenia informacji, technologii i podstaw inżynierii, a także kompetencji cyfrowych, społecznych czy przedsiębiorczości. Dodatkowo wprowadzamy uczniów w podstawy informatyki i programowania, pokazując elementarne zasady, na których opiera się współczesna technika.

Kształcenie umiejętności mówienia

Wymowy i ogólnie mówienia warto uczyć przez modelowanie, czyli odtwarzanie wypowiedzi usłyszanych wcześniej w nagraniu, piosence, audiobooku, filmie czy różnego rodzaju podcastach. Ważne jest także nabywanie automatyzmu w tworzeniu własnej wypowiedzi, szczególnie w zakresie ćwiczonych struktur gramatyczno-leksykalnych. Częstym problemem jest lęk uczniów przed wypowiedaniem się, który

może wynikać np. z wrodzonej nieśmiałości, obawy przed popełnieniem błędu, reakcji rówieśników czy nadmiernej koncentracji na własnych niedoskonałościach językowych. Dlatego ważnym elementem musi być nastawienie nauczyciela do reagowania na uczniowskie błędy w wymowie. Na początku warto zaznaczyć, że gdy małe dzieci uczą się mówić, to nikt nie śmieje się z ich pomyłek, bo wszyscy traktują je jako coś naturalnego. Nie inaczej jest w kwestii nauki języka obcego. Pomyłki zdarzają się wszystkim, ale ważne, by wyciągać z nich odpowiednie wnioski i nie martwić się, gdy ktoś nas poprawia. Nauczyciel powinien jednocześnie pamiętać o tym, by korygować uczniowskie błędy niczym rodzic poprawiający malca, czyli ze spokojem i akceptacją prawa do pomyłek. Wśród lubianych przez uczniów metod i technik pracy nad mówieniem są np. speed chats, które polegają na tym, że uczniowie siadają naprzeciwko siebie w niedużej odległości w dwóch rzędach, aby mogli ze sobą rozmawiać w parach. Nauczyciel wyświetla lub zapisuje na tablicy temat lub pytania, na które w parach należy udzielić odpowiedzi (np. „Do you like winter? Describe your family.”). Po minucie następuje zmiana miejsca (uczniowie przesiadają się na krzesło po lewej stronie), a na tablicy pojawia się nowy zestaw pytań lub zagadnień do omówienia. Dużą popularnością i sympatią cieszą się także edukacyjne gry planszowe, dostępne np. na stronie www.en.islcollective.com. Wystarczy wybrać odpowiedni model, wydrukować na zwykłej kartce A4 i rozdać uczniom, którzy zamiast pionków mogą wykorzystać temperówki, gumki itp., a kostkę zastąpi im prosta aplikacja pobrana na jeden z telefonów.

Kształcenie umiejętności słuchania

Ze względu na fakt, iż proponowany program zakłada pracę bez wykorzystywania podręcznika kursowego, pewnym utrudnieniem może wydawać się zdobywanie materiałów umożliwiających kształcenie rozumienia ze słuchu. Jednakże w dobie nowoczesnych technologii łatwo sobie z tym wyzwaniem poradzić. Jednym z rozwiązań są powszechnie dostępne w sieci podcasty, czyli autentyczne materiały językowe nagrywane przez rodzimych użytkowników języka. Ich pierwotnym celem miało być szerzenie informacji i rozrywka, ale ich potencjał edukacyjny okazał się na tyle duży, że zyskały one wielu zwolenników zarówno wśród nauczycieli, jak i uczniów. Podobną funkcję pełnią rozmaitego rodzaju filmiki dostępne na platformach typu You Tube czy Vimeo. Ich wspólnym mianownikiem są liczne korzyści językowe, *m.in.* zapewnienie dostępu do autentycznego i zróżnicowanego języka, doskonalenie umiejętności i strategii rozumienia ze słuchu, wzbogacanie i utrwalanie skontekstualizowanego słownictwa, wprowadzanie treści kulturowych, zwiększanie motywacji do słuchania oraz wspieranie autonomii ucznia. Podcasty umożliwiają również doskonalenie często zaniedbywanego rozumienia pragmatycznego, czyli odgadywania intencji osoby mówiącej i wychodzenie poza dosłowne znaczenie wyrazów. Nawet z uczniami o niewysokim stopniu

zaawansowania językowego można używać tekstów autentycznych i realizować zadania polegające na imitacji werbalnej (powtarzanie) w zakresie intonacji wypowiedzi, jej rytmu i tempa, odczytywania humoru czy ironii, czy podtrzymywania konwersacji (por. Bryła-Cruz, 2017:4). Zbyt długie nagrania można i należy ograniczać, wybierając te fragmenty, które są przydatne z punktu widzenia celów lekcji. Ułatwieniem pracy będzie korzystanie z programów do obróbki nagrań, np. MP3 Cutter, który w prosty i darmowy sposób pozwala dzielić nagrania na określone odcinki.

Kształcenie znajomości słownictwa

Nauka słownictwa jest bardzo ważnym elementem nabywania kompetencji komunikacyjnej, a praca nad nim należy do istotniejszych elementów lekcji języka obcego. Współczesne badania pokazują jednak, iż zasoby leksykalne uczniów są stosunkowo ubogie, co sprawia, że mają oni kłopoty z tworzeniem wypowiedzi zarówno ustnych, jak i pisemnych. Przyczyn takiego stanu jest wiele, a odpowiedzialność w równym stopniu spoczywa na uczniach i nauczycielach (por. Targońska, 2017: 6-7). Autorka przywołanego tekstu podkreśla, że „pierwszym i zasadniczym problemem zdaje się brak fazy użycia w pracy nad słownictwem. Oznacza to, że nauczyciele wprowadzają słownictwo, ćwiczą je (często dokonuje się to tylko w oparciu o ćwiczenia dostępne w podręczniku) i na tym kończy się praca nad leksyką. A przecież najważniejszym elementem tej pracy jest właśnie faza użycia, w której uczeń musi przywołać dane słowo z leksykonu mentalnego [...], poprawnie wkomponować je w zdanie (pamiętając o pisowni lub wymowie) i zrealizować w ten sposób dany cel komunikacyjny. Innym problemem może być również brak cyrkulacyjnej pracy nad słownictwem. Oznacza to, że do raz omówionego na lekcji słowa więcej się nie wraca” (tamże: 8). Poza listą metodycznych niedoskonałości, w przywołanym artykule znajduje się też zestaw wskazówek usprawniających nabywanie umiejętności leksykalnych przez uczniów. Wśród nich dominuje postulat, by praca nad słownictwem nie była składana na barki ucznia i przesuwana jedynie do jego pracy w domu na rzecz intensywnej pracy na lekcji. Nowo poznane słownictwo powinno zatem być przedmiotem fazy ćwiczeń i fazy użycia w postaci zadań komunikacyjnych, poniekąd wymuszających wykorzystywanie poznawanej leksyki do tworzenia wypowiedzi pisemnej lub ustnej. Na lekcji powinny pojawiać się ćwiczenia na powtarzanie, poszerzanie i porządkowanie słownictwa, które wspierają jednocześnie powstawanie nowych i trwałych połączeń w leksykonie mentalnym ucznia, a formy ewaluacji powinny wyjść poza odpytywanie czy sprawdziany ze słówek. Co więcej, praca nad słownictwem powinna sprawiać radość i przyjemność, co można osiągnąć dzięki wykorzystywaniu np. gier językowych (tamże: 11-12). Tak skonstruowane podejście wymaga od nauczyciela analizy stosowanych dotychczas

metod, a zarazem stworzenia bazy pomysłów i narzędzi wspomagających efektywną naukę podczas zajęć lekcyjnych.

Kształcenie znajomości gramatyki

Wciąż popularne transmisyjne nauczanie gramatyki, w ramach którego nauczyciel prowadzi wykład, a uczniowie notują jego wskazówki, warto zastąpić metodami zdecydowanie bardziej angażującymi młodych ludzi do działania. Świetnie sprawdza się np. metoda czwórek eksperckich. Omawiane zagadnienie należy podzielić na cztery części i opracować materiały, na podstawie których uczniowie będą musieli wyciągnąć określone wnioski. Klasę dzielimy na cztery grupy, z których każda otrzymuje jedną część zagadnienia (np. zastosowanie danego czasu, tworzenie zdań oznajmujących, budowa pytań i konstruowanie przeczeń) i ma kilka minut na przeanalizowanie otrzymanych materiałów oraz wyciągnięcie z nich najważniejszych wniosków. Po upływie tego czasu uczniowie tworzą nowe grupy, przy czym w każdej z nich musi znaleźć się ekspert od poszczególnych czterech zagadnień. Na tym etapie uczniowie uczą się od siebie nawzajem. Nauczyciel kontroluje pracę w poszczególnych zespołach, a potem już na forum całej klasy następuje wspólne zreasumowanie poznanych treści, stworzenie notatki itd.

Innym sposobem jest mobilizowanie uczniów do wyciągania samodzielnych wniosków na bazie prezentowanych przykładów i szukanie ich elementów wspólnych (np. Co łączy podane zdania w czasie przeszłym: *She cooked dinner. They watched a film. I smiled.*).

Warto również korzystać z bogactwa narzędzi ICT (np. www.quizziz.com), przy pomocy których można tworzyć np. interaktywne gry językowe, pokazujące od razu wyniki uczniów oraz przykłady, które okazały się dla nich najbardziej problematyczne.

Kształcenie umiejętności czytania

John Hattie twierdzi, że jeśli chodzi o czytanie, to „uczniowie muszą znać 95-99% słów na stronie, by mogli cieszyć się wyzwaniem, jakim jest czytanie danego tekstu. Jeśli odsetek ten spadnie poniżej 50%, możemy właściwie mieć pewność, że uczniowie nie będą zaangażowani, a szanse na odniesienie przez nich sukcesu będą niewielkie” (Hattie, 2015: 102). Doświadczenie pedagogiczne wydaje się być doskonałym potwierdzeniem tej tezy, bowiem uczniowie zazwyczaj nie lubią pracy nad tekstem czytany, szybko się zniechęcają, czasami wręcz nudzą. Jedną z istotnych przyczyn wydają się teksty proponowane w podręcznikach kursowych, które często obfitują w skomplikowane słownictwo niedostosowane do aktualnych umiejętności uczniów, co w zasadzie uniemożliwia skuteczny rozwój umiejętności pracy z tekstem. Dlatego niezwykle ważnym i trudnym zadaniem dla nauczyciela jest wyszukiwanie (a nawet tworzenie) tekstów i zadań, które zmienią taki stan rzeczy, szczególnie na początku nauki języka w klasie VII. Prezentowany w niniejszym programie model pracy, dzielący poszczególne sprawności na kolejne lekcje, umożliwi nauczycielowi taką

organizację materiału, by na lekcji dotyczącej słownictwa skupić się na zakresie leksykalnym, który następnie pojawi się w tekstach czytanych. Jednocześnie należy te elementy połączyć z aktualnie ćwiczoną strukturą gramatyczną oraz spodziewanymi efektami w zakresie tworzenia wypowiedzi ustnej i pisemnej. Niemniej ważne jest pokazanie uczniom celu podejmowanej aktywności językowej (np. zdobycie wiedzy na określony temat, rozrywka, wyrażenie opinii, opisanie jakiegoś zjawiska itp.), ponieważ czytanie dla samego czytania jest atrakcyjne tylko dla niewielu. Dobrym rozwiązaniem jest także wprowadzenie elementu zaskoczenia lub tajemnicy, np. poprzez połączenie tekstu pisanego ze zdjęciem lub fragmentem piosenki lub filmu. Zasoby internetowe oferują wręcz niewiarygodny zakres różnorodnych kart pracy opartych na czytaniu, które można i należy dostosowywać do potrzeb i możliwości uczniów. Warto na przykład dzielić test na niewielkie fragmenty, nad którymi będą pracowały poszczególne grupy. Następnie przedstawiciele każdej z grup będą pomagali pozostałym kolegom zrozumieć znaczenie i sens akapitu, który analizowali. Innym rozwiązaniem jest metoda stacji zadaniowych, w ramach której tekst dzielimy na krótkie fragmenty i umieszczamy w różnych miejscach w sali. Kilkuosobowe grupy mają za zadanie dotrzeć do każdej stacji, przetłumaczyć wspólnie podany akapit, a na końcu złożyć wszystko w logiczną całość. Warto również szukać tekstów o tematyce interesującej uczniów, adekwatnej do ich ciekawości poznawczej i możliwości intelektualnych oraz aktualnie omawianych zagadnień na innych lekcjach, ponieważ tworzenie swoistego rodzaju ścieżek międzyprzedmiotowych sprawia, że uczniowie mimowolnie nabierają przekonania, że wszystko, czego się uczą, układa się w większą całość i jest ze sobą ściśle powiązane. Do dłuższych tekstów można przygotowywać glosariusz zawierający nowe słownictwo wraz z tłumaczeniem. Pytania weryfikujące zrozumienie tekstu mogą mieć różnorodny charakter i formę, także z wykorzystaniem ICT. Uczniowie powinni mieć także okazję podsumować tekst, wyrazić swoją opinię na jego temat, ocenić jego przydatność, adekwatność itp.

Kształcenie umiejętności tworzenia wypowiedzi pisemnych

Tworzenie wypowiedzi pisemnych jest jednym z trudniejszych elementów edukacji językowej. Uczniowie zazwyczaj nie przepadają za wypracowaniami stworzonymi na potrzeby lekcji języka polskiego, które w ich opinii są często nieatrakcyjne w swojej formie i treści. Aby nie dopuścić do takiego podejścia w odniesieniu do lekcji angielskiego, warto stosować metodę małych kroków w kontekście analizowanego tekstu czytanego. Zadaniem ucznia może być przykładowo stworzenie jedno- lub dwuzdaniowej opinii z uzasadnieniem, wypełnienie ankiety lub formularza wymagającego prostych, krótkich odpowiedzi, przygotowywanie opisów w oparciu o substytucję (powtarzanie tej samej struktury w innych przykładach) i różnego rodzaju ćwiczenia imitacyjne. Należy również rozważyć zasadność i przydatność

zadawania uczniom prac pisemnych w ramach zadania domowego. Praktyka edukacyjna dowodzi, iż różnego rodzaju narzędzia translacyjne są nagminnie wykorzystywane do realizacji tego typu wyzwań, co niestety nie ma zbyt wiele wspólnego z efektywną nauką. Dlatego prace pisemne powinny być stosunkowo krótkie i powstawać na lekcji, a następnie zamiast oceny powinno się je opatrywać informacją zwrotną, zawierającą elementy pozytywne, negatywne, listę elementów do poprawienia i sugestie dotyczące dalszego rozwoju. Taka forma oceny jest bardzo konstruktywna, ponieważ zawiera w sobie konkretne wskazówki, natomiast jej odpowiednik liczbowy (np. ocena dostateczna) w gruncie rzeczy nic uczniowi nie mówi. Można również wykorzystywać różne platformy internetowe (np. Padlet). Dla przykładu uczniowie tworzą kilkudzaniową wypowiedź pisemną na wskazany temat i dołączają do niej grafikę, a następnie publikują swoje prace na klasowym Padlecie. Nauczyciel na lekcji wyświetla wszystkie prace, dzięki czemu uczniowie mogą wspólnie wyszukać i poprawić swoje błędy, które w wielu przypadkach mają charakter dość powtarzalny.

5. UCZNIOWIE ZE SPECJALNYMI POTRZEBAMI EDUKACYJNYMI

Praca z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych to wyzwanie dla każdego nauczyciela bez względu na nauczany przedmiot. Cechy wspólne tej grupy uczniów to zazwyczaj problemy z pamięcią krótkotrwałą i roboczą, trudności w przetwarzaniu bodźców zmysłowych (wzrokowych, czuciowych, słuchowych), nieumiejętność zarządzania czasem i organizacją pracy, zaburzona koncentracja i utrzymanie uwagi, a co za tym idzie kłopoty z zapamiętywaniem i tworzeniem sekwencji różnorodnych informacji (por. Dzieciół-Pędich, 2018:38). Pracę należy zatem zacząć od właściwej identyfikacji problemów. Jako że prezentowany program dotyczy języka nauczanego od podstaw, nie ma tu mowy o zaległościach z wcześniejszych lat nauki, co jest dobrym punktem wyjścia. Podstawowym działaniem nauczyciela musi być właściwe zaplanowanie lekcji, jasne określenie celów, które uczeń ma osiągnąć oraz efektywne zarządzanie czasem. Jest to zresztą spójne z postulatami Johna Hattiego, który wśród swoich zasad określających jak osiągnąć doskonałość w edukacji wskazuje, że „zarówno nauczyciele, jak i uczniowie muszą znać cele uczenia się i kryteria pozwalające ocenić, czy uczeń odnosi na lekcjach sukces, muszą wiedzieć, jak poszczególni uczniowie radzą sobie ze spełnianiem tych kryteriów” (Hattie, 2015:46). Postulowana przez niektórych pedagogów ścisła indywidualizacja nauczania w odniesieniu do dzieci z SPE jest niezwykle trudna do zrealizowania w pracy z większą grupą uczniów, dlatego należy szukać rozwiązań

realistycznych, możliwych do zastosowania w każdym typie szkoły, dodatkowo będących wdrażaniem projektowania uniwersalnego, które zakłada *m.in.* równość szans edukacyjnych w szkołach ogólnodostępnych i unikanie jakichkolwiek form dyskryminacji. Wspomniana wcześniej autorka sugeruje, aby zapisywać cele i kryteria sukcesu na tablicy zawsze w tym samym miejscu, w sposób widoczny dla wszystkich aż do zakończenia lekcji. Zapis słowny warto uzupełniać lub skracać przy pomocy obrazków lub zrozumiałych dla wszystkich skrótów. Prezentowana koncepcja sprawia, że lekcja zyskuje przewidywalną strukturę, daje uczniom poczucie bezpieczeństwa, wspiera koncentrację oraz ułatwia zarządzanie czasem, co jest szczególnie ważne w odniesieniu do uczniów z SPE (Dzięcioł-Pędich, 2018:38). Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na sposób określania celów i kryteriów sukcesu. Pierwszym celem powinno być zawsze powtórzenie wiedzy z ostatniej lekcji, a ostatnim – podsumowanie materiału i przebiegu bieżących zajęć oraz pokazanie związku między „starą” a „nową” wiedzą. (Warto przy tym pamiętać, że w pamięci najbardziej zapada początek i koniec danej aktywności). Główny cel lekcji (np. poznanie struktury czasu Present Simple) jest natomiast ściśle połączony z kryteriami sukcesu, czyli konkretnymi, mierzalnymi wskazówkami co uczeń musi umieć po danej lekcji, sformułowanymi w języku ucznia (np. znam 3 zastosowania czasu PS, potrafię zbudować zdanie oznajmujące, pytanie i przeczenie, znam 5 typowych słówek dla czasu PS). Każdy zrealizowany cel i kryterium oznaczamy na tablicy, np. poprzez postawienie przy nim plusika. Aby ograniczyć czas, jaki uczniom zajmuje przepisywanie kryteriów sukcesu do zeszytu, warto skorzystać z rozwiązań cyfrowych i stworzyć np. klasowego Padleta, na którym przy dacie i temacie lekcji można umieszczać kryteria z poszczególnych lekcji. Jest to jednocześnie dużym ułatwieniem podczas powtarzania większych partii materiału, przygotowań do sprawdzianów i innych form weryfikowania uczniowskiej wiedzy i umiejętności. Dzięki temu powstaje swoistego rodzaju lekcyjny rytuał, który pozwala łatwiej odnaleźć się w kolejnych fazach lekcji, dzieli ją na mniejsze partie, zatem nawet jeśli uczeń z SPE zdekoncentruje się na moment, będzie mu łatwiej wejść na nowo w rytm pracy. Oczywiście taka powtarzalność nie ma nic wspólnego z nudą, bo chodzi o powtarzalność struktury, a nie treści. Kolejnym ważnym elementem, o którym musi pamiętać nauczyciel pracujący z uczniami z SPE, jest wydawanie poleceń. Bardzo często zdarza się, że uczniowie nie rozumieją lub w efekcie dekoncentracji nie zapamiętali, co mają zrobić, przez co już na starcie zniechęcają się do podejmowania aktywności edukacyjnej. Dlatego należy zwrócić uwagę na spokojne tempo mówienia, formułowanie krótkich, nieskomplikowanych, kilkuwyrazowych instrukcji przekazywanych na kilka sposobów, aby uniknąć nieporozumień (po angielsku, polsku, z użyciem gestów lub obrazków, z przedstawieniem przykładowego rozwiązania). Aby upewnić się, że uczeń z SPE zrozumiał polecenie, można go poprosić o powtórzenie instrukcji wykonania danego zadania własnymi słowami (tamże: 40).

Dzieci mające trudności z nauką zazwyczaj bardzo pozytywnie reagują na metodę uczenia polisensorycznego, które umożliwia odbiór i przetwarzanie informacji wieloma kanałami zmysłowymi (por. Michalak, 2018:46). Ciekawym rozwiązaniem jest koncepcja Whole Brain Teaching promowana przez Chrisa Biffle, który stworzył niezwykle angażujący sposób przetwarzania przez uczniów wiedzy przy użyciu słów, gestów, wzajemnego uczenia się, powtarzania kluczowych treści. Więcej na ten temat można znaleźć na stronie <https://wholebrainteaching.com/wbt-basics-2/> oraz <https://www.youtube.com/watch?v=JJw9mzCtWbk>.

Michalak potwierdza również, że „badani uczniowie niejednokrotnie podkreślali w notatkach, które sporządzali bezpośrednio po zajęciach, że jasno sformułowane cele lekcji dają im poczucie bezpieczeństwa, ponieważ wyodrębniają te cele języka, na których w toku zajęć należy najbardziej skupić uwagę” (tamże, s.45), podobnie jak odpowiednie podsumowanie lekcji, polegające na wspólnym przypomnieniu celów, dlatego uczniowie chętnie zabierali głos i podawali konkretne przykłady.

Odbiór tekstu słuchanego będzie łatwiejszy, jeśli podzieli się nagranie na logiczne fragmenty, pomoże w przetłumaczeniu słów kluczowych, przypomni o wsparciu kontekstu sytuacyjnego, odtworzy nagranie kilkakrotnie, ewentualnie z uproszczoną parafrazą w wydaniu nauczyciela.

Dyslektyków nie wolno zmuszać do głośnego czytania na forum klasy, bo to wzmacnia poczucie lęku przed porażką i ośmieszeniem w oczach rówieśników, a co za tym idzie – utrwala niechęć do nauki języka. Zamiast tego można umówić się na spokojną pracę z tekstem na zajęciach dodatkowych, śledzenie kolejnych wyrazów przy pomocy linijki, czytanie sylabowe oraz inne formy wsparcia tej umiejętności ze strony nauczyciela. W czasie lekcji warto korzystać z kojarzenia języka mówionego i pisanego, np. poprzez wspólne odczytywanie wyrazów i zdań z tablicy, dryle językowe umożliwiające wielokrotne powtarzanie przydatnego słownictwa w toku jednej lekcji, wydłużenie czasu pracy, ograniczanie liczby zadań do wykonania oraz ustne dopytywanie po sprawdzianie. W wypadku głębokiej dysleksji należy rozważyć zwolnienie z nauki drugiego języka obcego.

Z drugiej strony wśród uczniów z SPE znajdują się dzieci wybitnie zdolne, które szybko i efektywnie opanowują prezentowaną wiedzę, a co za tym idzie potrzebują dodatkowych wyzwań i zadań. Warto mieć zatem przy sobie awaryjne karty pracy wymagające szerszego spektrum wiedzy i umiejętności, a w dłuższej perspektywie zastanowić się nad tutoringiem, który może opierać się np. na comiesięcznych spotkaniach, podczas których nauczyciel wraz z uczniem określi cele adekwatne do jego zainteresowań i potrzeb, zaopatrzy w dodatkowe materiały, zasugeruje dalszą drogę rozwoju (np. indywidualny tok nauczania języka).

Ucniowie z SPE mają zazwyczaj obniżone poczucie własnej wartości, dlatego potrzebują życzliwej atmosfery podczas zajęć, zainteresowania ze strony nauczyciela, umożliwienia im zaliczania nabywanych umiejętności w odpowiedni dla nich sposób (np. odpowiedź ustna zamiast pisemnej). Warto pamiętać, iż nauczanie języka

obcego jako drugiego nie jest obwarowane koniecznością zdawania egzaminu końcowego, dlatego można sobie pozwolić na zdecydowanie bardziej elastyczne podejście, adekwatne do potrzeb i możliwości uczniów. Co więcej, należy pamiętać o znaczeniu pozytywnych wzmocnień ze strony nauczyciela, ponieważ słaby stopień motywacji do nauki bardzo często jest spowodowany niską samooceną, wcześniej doświadczanymi porażkami oraz brakiem wiary we własne możliwości. Dlatego częste pochwały za konkretne osiągnięcia (np. zbudowałeś ciekawe zdanie w czasie przeszłym, podoba mi się twoja kreatywna notatka, zapamiętałeś zasadę tworzenia pytań w czasie przyszłym) dają często bardzo pozytywne efekty.

Na zakończenie warto zwrócić jeszcze uwagę na to, że istotą pracy z uczniem o specyficznych problemach edukacyjnych nie jest osiągnięcie spektakularnych wyników nauczania, lecz indywidualny rozwój tego dziecka w aspekcie intelektualnym, społecznym i emocjonalnym. Poza tym „niezwykle ważne jest, by nauczyciele spotykali się i dyskutowali o nauczaniu, oceniali je i planowali w świetle zebranych dowodów w postaci informacji zwrotnej, by rozmawiali o sukcesach (lub ich braku) w zakresie stosowanych strategii nauczania, omawiali swoje koncepcje dotyczące postępów oraz odpowiednich wyzwań (Hattie, 2015:47). Tego typu dyskusje umożliwiają zdobycie dystansu do własnej pracy, wymianę doświadczeń, uzyskanie wsparcia ze strony współpracowników, a zarazem inspirują i motywują do dalszego działania.

6. OCENIANIE OSIĄGNIĘĆ UCZNIÓW

Edukacja na każdym etapie jest związana z diagnozowaniem postępów i osiągnięć uczniów. Wyzwaniem jest stworzenie takiego systemu, w którym testy nie będą okazywać do wytykania niedociągnięć czy braków w zakresie wiedzy i umiejętności. Kluczowym zagadnieniem wydaje się zatem zmiana podejścia do istoty błędu, który zamiast piętnować i demobilizować, powinien być punktem wyjścia do dalszego rozwoju. Z tego powodu warto wprowadzić metodę zielonego ołówka, w ramach której zaznaczamy poprawne odpowiedzi, zamiast czerwonych oznaczeń pomyłek. Jest to uproszczona forma informacji zwrotnej, która stanowi integralny element oceniania kształtującego. Oczywiście ocenianie uczniów musi być zgodne z wewnątrzszkolnym i przedmiotowym systemem funkcjonującym w danej szkole, opartym nie tylko na pracach pisemnych, kartkówkach i sprawdzianach, ale także na obserwacji ucznia w trakcie lekcji, ocenianiu jego wypowiedzi ustnych, projektów itp. Niezmiennie ważne jest jednak, aby przed planowaną formą sprawdzenia wiedzy lub umiejętności uczniowie mieli jasno określone wymagania, np. podczas oceny prezentacji pod uwagę będzie brana realizacja tematu, spójność i logika

wypowiedzi, szata graficzna materiałów cyfrowych, zakres i poprawność środków leksykalno-gramatycznych.

Informacja zwrotna jest ściśle skorelowana z podanymi wcześniej kryteriami sukcesu i musi zawierać 4 podstawowe elementy: co z kryteriów sukcesu zostało osiągnięte, co wymaga poprawy, wskazówki dotyczące poprawy oraz tego, jak uczeń ma się dalej uczyć. Taka informacja zwrotna może pochodzić od nauczyciela, np. po analizie pracy pisemnej, uczniowie mogą dokonywać samooceny, warto też angażować grupę do oceny koleżeńskiej, gdyż analiza działania kolegów jest mimowolną okazją do autorefleksji nad poziomem własnych osiągnięć.

Można również zastanowić się nad wprowadzeniem np. systemu procentowego w miejsce standardowych ocen, które w gruncie rzeczy niewiele mówią o poziomie wiedzy. Dość powszechne założenie w szkolnych systemach oceniania, przewidujące, iż ocena dostateczna oznacza opanowanie materiału na poziomie 50-74 procent, zasadniczo nie oddaje nauczycielowi i uczniowi rzeczywistego poziomu opanowanych umiejętności ze względu na ogromną różnicę wartości. Z kolei ocenę bardzo dobrą i celującą dzieli niemal minimalny próg punktowy. Wprowadzenie systemu procentowego pozwala zniwelować te dysproporcje, czyni ocenę śródroczną i końcoworoczną bardziej sprawiedliwą i adekwatną do osiągnięć ucznia, a zarazem zaspokaja oczekiwania rodziców, którzy potrzebują informacji dotyczącej postępów edukacyjnych swoich dzieci.

Kolejnym rozwiązaniem, o którym była mowa już wcześniej, jest tworzenie testów przez samych uczniów. Wbrew początkowym obawom, iż uczniowie wybiorą możliwie najprostsze warianty, ta metoda daje naprawdę zaskakujące rezultaty. Już sama umiejętność stworzenia zadania dowodzi opanowania materiału, zwraca uwagę na szczegóły, uczy kooperacji (testy powinny tworzyć grupy), odpowiedzialności za własny proces edukacyjny, a zarazem niemal gwarantuje duże szanse na osiągnięcie sukcesu, dzięki dodatkowej motywacji i przekonaniu, że samodzielne stworzenie testu jest wręcz gwarancją sukcesu. Co ciekawe, nawet młodzi uczniowie świetnie radzą sobie z takimi wyzwaniami. Takie rozwiązanie jest zresztą kompatybilne z modelem ARCS oraz daje możliwość wykazania się kreatywnością. W ramach bieżącej analizy postępów warto stosować tzw. ongoing assessment, czyli ocenianie w trakcie pracy. Sprawdza się ono np. w ramach analizy tekstu czytanego lub słuchanego. Wystarczy rozdać uczniom kolorowe karteczki, na których mają zapisać sekwencję odpowiedzi do danego zadania. Sprawdzenie rezultatów zajmuje niewiele czasu, dzięki czemu nauczyciel zyskuje materiał bazowy do dalszej pracy. Zamiast karteczek można również wykorzystać Metodniki propagowane przez Centrum Edukacji Obywatelskiej. Zawierają one *m.in.* karty z literami ABCD, kolorowe sygnalizatory, dzięki którym uczeń może przekazać nauczycielowi informacje dotyczące stopnia rozumienia celu lekcji i białe tablice do pisania flamastrem suchościeralnym. „Najlepiej, gdy Metodnik stoi podczas lekcji na ławce każdego ucznia, a uczniowie stale informują nauczyciela o stopniu opanowania tematu. Jeśli

nauczyciel poleca uczniom dokonanie samooceny przy pomocy świateł, to może wykorzystać uzyskane informacje do wzajemnego nauczania. Może poprosić, aby uczniowie „zieloni” wytłumaczyli „żółtym” ich wątpliwości, zaś „czerwonym” sam może wytłumaczyć wszystko jeszcze raz. Innym wariantem tej techniki jest używanie tylko dwóch świateł: zielonego i czerwonego w celu wyrażenia zgody lub jej braku. Dzięki technice świateł nauczyciel może mieć ciągłą i pełną kontrolę nad procesem nauczania, a uczniowie mogą w dowolnym momencie sygnalizować potrzebę pomocy” (www.civitas.com.pl/pl/p/METODNIK-/40 [dostęp 1 sierpnia 2019]). Ciekawym rozwiązaniem na podsumowanie nauki w danym semestrze jest praca projektowa, w ramach której uczniowie mają stworzyć (w dowolnej formie) zestawienie tego, czego nauczyli się w danym czasie. Może to być mapa myśli, prezentacja, album itp. Jedynym warunkiem jest wprowadzenie ograniczenia formatu, np. A3 w odniesieniu do mapy myśli. Zadanie wymaga niezwykle syntetycznego myślenia, bowiem nie może sprowadzić się do przepisania notatek z zeszytu, a efekt końcowy pokazuje uczniom, ile udało im się osiągnąć, jakie umiejętności rozwinąć i które obszary wiedzy poszerzyć. Tak stworzone zestawienie warto umieścić w segregatorze (portfolio) i wracać do niego z uczniami co pewien czas.

7. EWALUACJA PROGRAMU

Ewaluacja programu powinna dotyczyć różnorodnych aspektów jego funkcjonowania, *m.in.* skuteczności modelu ARCS, przydatności metod skutecznego zapamiętywania, sposobów rozwijania kreatywności oraz kompetencji kluczowych. Należy zastosować zróżnicowane narzędzia oraz poznać opinie uczniów, rodziców i innych nauczycieli biorących udział w korelacji międzyprzedmiotowej (tzw. model triangulacyjny), np.:

- analiza SWOT, dzięki której będzie można wskazać mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia związane z przyjętym modelem nauczania i oceniania,
- wywiady, obserwacje i ankiety (np. podczas zebrań z rodzicami oraz spotkań zespołu nauczycieli uczących dany oddział klasowy), dotyczące skuteczności przyjętego modelu lekcji, opartego na wyrazistym akcentowaniu celów lekcji i kryteriów sukcesu, możliwości wykorzystywania treści z innych przedmiotów na zajęciach z języka angielskiego,
- ankiety dla uczniów zawierające pytania związane ze skutecznością przyjętego modelu nauczania, podziałem lekcji na różne sprawności, określeniem celów i kryteriów sukcesu, stosowaniem myślenia wizualnego, korzystaniem z autentycznych materiałów językowych, z jednoczesnymi preferencjami co do stosowanych narzędzi edukacyjnych,

- ankiety dotyczące uczniowskiej samooceny, ich zaangażowania w proces edukacyjny, określania własnych mocnych i słabych stron, potrzeb i preferencji, a także oczekiwań w stosunku do nauczyciela; takie rozwiązanie można stosować np. po zakończeniu danego semestru, ale w uproszczonej wersji może ono dotyczyć także pojedynczej lekcji, np. poprzez metodę zdań niedokończonych („Najbardziej podobało mi się...”, „Z dzisiejszej lekcji zapamiętam...”, „Nie rozumiem...” itp.),
- diagnozy umiejętności (na początku i końcu danego roku szkolnego) oraz bieżąca analiza wyników nauczania (oceny cząstkowe, śródroczne i roczne),
- autoobserwacje nauczyciela realizującego program dotyczące *m.in.* sposobów organizacji lekcji, jakości materiałów przekazywanych uczniom, podawania celów i kryteriów sukcesu, wspierania uczniów z SPE,
- wnioski dyrektora po hospitacji zajęć oraz innych nauczycieli po obserwacji koleżeńskiej dotyczące metod, technik i form pracy.

Zdobyte w ten sposób informacje posłużą jako materiał wyjściowy do modyfikacji rozwiązań wymagających korekty, zarówno w odniesieniu do metod i technik pracy z uczniami, jak i współpracy z innymi nauczycielami i rodzicami.

Bibliografia

ARCS Model < <https://www.arcsmodel.com/>>, [dostęp 3.06.2019].

Baj, Agata (2016). O myśleniu wizualnym <<https://edunews.pl/narzedzia-i-projekty/narzedzia-edukacyjne/3515-o-mysleniu-wizualnym>> [dostęp 23 czerwca 2019].

Bryła-Cruz, Agnieszka (2017). Autentyczne teksty słuchane w nauczaniu pragmatyki [w:] *Języki Obce w Szkole 4*, Warszawa, Ośrodek Rozwoju Systemu Edukacji.

Budzik, Małgorzata (2018). *Myślę, więc rysuję. Wspomaganie myślenia wizualnego w szkole podstawowej*, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa.

Buzan, Tony (2015). *Pamięć na zawołanie. Metody i techniki pamięciowe*, Łódź, Wydawnictwo Aha.

civitas.com.pl/pl/p/METODNIK-/40 [dostęp 16 czerwca 2019].

Dzięcioł-Pędich Agnieszka (2018). O planowaniu lekcji językowej, użyciu tablicy i wydawaniu poleceń uczniom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi [w:] *Języki Obce w Szkole 4*, Warszawa, Ośrodek Rozwoju Systemu Edukacji.

Europejska Agencja ds. Specjalnych Potrzeb i Edukacji Włączającej (2014). *Pięć kluczowych przesłań dla edukacji włączającej. Od teorii do praktyki*. Odense, Dania [dostęp: 30 lipca 2019].

Europejski system opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie (2003) <file:///C:/Users/hp/Documents/SZKO%C5%81A/ESOKJ_Europejski-System-Opisu.pdf> [dostęp 15 czerwca 2019].

- Hattie John (2015). Widoczne uczenie się dla nauczycieli. Jak maksymalizować siłę oddziaływania na uczenie się. Warszawa, Centrum Edukacji Obywatelskiej.
- Kłosiński, Jacek (2015). Jak robić notatki – metoda Cornella i mapy myśli. <<https://klosinski.net/notowanie-metoda-cornella/>> [dostęp 23 czerwca 2019].
- Kotarski, Radek (2017). Włam się do mózgu. Warszawa, Altenberg.
- Łodej, Monika (2017). Overlearning i algorytmy w nauczaniu leksyki języka angielskiego [w:] Języki Obce w Szkole 3, Warszawa, Ośrodek Rozwoju Systemu Edukacji.
- Michalak, Monika (2018). Praca z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Przykład gimnazjalistów uczących się języka angielskiego [w:] Języki Obce w Szkole 4, Warszawa, Ośrodek Rozwoju Systemu Edukacji.
- Podstawa programowa kształcenia ogólnego z komentarzem. Szkoła podstawowa. Język obcy nowożytny. <https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_OSMOKLASISTY/Podstawa_programowa/SP_PP_2017_Jezyk_obcy_nowozytny.pdf, dostęp 3 czerwca 2019>.
- Robinson, Ken (2016). Oblicza umysłu. Ucząc się kreatywności. Gliwice, Wydawnictwo Element.
- Spitzer, Manfred (2007). Jak uczy się mózg, Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Stasiak, Sławomir (2018). O potrzebie eksplicytnego nauczania nastolatków gramatyki angielskiej w sposób kontrastowo-wizualny, Języki Obce w Szkole 1, Warszawa, Ośrodek Rozwoju Systemu Edukacji.
- Targońska, Joanna (2017). Problematyczne obszary pracy nad słownictwem na lekcji języka obcego – próba diagnozy przyczyn słabo rozwiniętej kompetencji leksykalnej uczniów [w:] Języki Obce w Szkole 3, Warszawa, Ośrodek Rozwoju Systemu Edukacji.
- Żylińska, Marzena (2013). Neurodydaktyka. Nauczanie i uczenie się przyjazne mózgowi. Toruń, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Nate Kornell, Brigid Finn (2016). Self-regulated learning: An overview of theory and data, [w:] "The Oxford Handbook of Metamemory".

Aneks stron internetowych wykorzystanych w programie nauczania i przykładowych scenariuszach lekcji

www.arcsmodel.com – strona zawierająca szczegółowe informacje dotyczące modelu nauczania wykorzystanego w programie nauczania,

www.canva.com – platforma internetowa umożliwiająca projektowanie różnorodnych elementów graficznych przydatnych na zajęciach lekcyjnych (np. karty typu dobble),

<https://civitas.com.pl/pl/p/METODNIK-/40> – strona prezentująca szczegółowe zasady korzystania z Metodnika,

www.classroomscreen.com – strona internetowa zastępująca oprogramowanie do tablicy interaktywnej, umożliwiająca korzystanie z różnorodnych przydatnych

funkcji, np. szybkie generowanie kodów QR, rysowanie, pisanie, licznik czasu, losowanie imienia,

www.classtools.net/random-name-picker/ - strona internetowa imitująca koło fortuny, które można wykorzystać np. do losowania imion uczniów lub zapisywania krótkich poleceń czy zdań do tłumaczenia,

www.diki.pl – prosty w użyciu słownik online, umożliwiający odsłuchanie poprawnej wymowy sprawdzanego słowa oraz prezentujący bogate zastosowanie sprawdzanej frazy w przykładowych zdaniach,

www.en.islcollective.com – platforma oferująca tysiące gotowych kart pracy z dowolnego zakresu językowego, z których większość nadaje się dodatkowo do edycji,

www.etwinning.pl – platforma pośrednicząca w wyszukiwaniu zagranicznych partnerów do współpracy szkół,

www.freepik.com – strona oferująca tysiące zdjęć oraz grafik na zasadzie wolnej licencji, które można wykorzystywać do przygotowywania atrakcyjnych materiałów lekcyjnych,

www.kwadraciaki.pl – strona inspirująca do poszukiwania prostych rozwiązań rysunkowych wartych zastosowania podczas lekcji,

www.lyricstraining.com – platforma internetowa zawierająca tysiące anglojęzycznych piosenek, których fragmenty należy uzupełnić w formie testu wyboru lub w opcji wpisywania brakujących wyrażen na różnych poziomach trudności, a dodatkowo umożliwiającą konkurowanie z graczami z całego świata,

www.narzedziaetwinning.blogspot.com/search/label/ImageChef - blog będący zestawieniem i prostym objaśnieniem kilkudziesięciu programów przydatnych w codziennej praktyce edukacyjnej zarówno nauczycielom, jak i uczniom,

www.ozobot.pl – strona popularyzująca informacje o prostych robotach umożliwiających naukę programowania z jednoczesną możliwością kupna tego sprzętu,

www.padlet.com – swoistego rodzaju multimedialna tablica, na której nauczyciel i uczniowie mogą umieszczać efekty swojej pracy, różnego rodzaju ciekawostki, dodatkowe zadania i inne materiały językowe warte uwagi całej grupy,

www.paul-matthies.de/Schule/Trimino.php - strona umożliwiająca tworzenie ciekawej pomocy dydaktycznej w postaci nietuzinkowych puzzli językowych układających się w wybrane kształty i wielkości,

www.quizizz.com – świetna platforma ułatwiająca przeprowadzanie różnego rodzaju testów wyboru z jednoczesną informacją zwrotną dotyczącą wyników całej grupy, poszczególnych uczniów, a także stopnia trudności poszczególnych pytań,

www.quizlet.com – strona optymalnie wspierająca naukę metodą fiszek z jednoczesnymi dodatkowymi opcjami i grami ułatwiającymi naukę,

www.tagxedo.com/ - strona umożliwiająca tworzenie chmur wyrazowych,

www.teach-this.com – platforma oferująca setki ciekawych i niebanalnych kart pracy (w wersji płatnej oferta jest jeszcze bogatsza),

www.vocaroo.com – platforma funkcjonująca na zasadzie dyktafonu, dzięki której można nagrywać swoje wypowiedzi, a następnie udostępniać je np. w formie linku,

www.wholebrainteaching.com/wbt-basics-2 oraz www.youtube.com/watch?v=JJw9mzCtWbk

- strony promujące nietuzinkową metodę nauczania opartą na nauczaniu wielozmysłowym,

www.wizer.me – świetna platforma do tworzenia interaktywnych kart pracy, które uczniowie rozwiązują online,

www.unikato.wordpress.com/2015/10/01/jak-skutecznie-notowac- strona prezentująca podstawowe informacje dotyczące tworzenia notatek metodą Cornella.

Justyna Nojszewska

Absolwentka filologii polskiej Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Studium Pedagogicznego w Toruniu oraz Wyższej Szkoły Języków Obcych w Poznaniu w zakresie dydaktyki j. angielskiego. Posiada dyplom CAE (Certificate in Advanced English); nauczyciel dyplomowany z 13-letnim stażem; pracuje w szkole podstawowej na stanowisku wicedyrektora; stale współpracuje m.in. z Instytutem Badań Kompetencji w Wałbrzychu w zakresie tworzenia testów diagnostycznych; stworzyła szereg publikacji książkowych, m.in. „Angloteścik”, „Tematyczny słownik angielsko-polski”; w pracy regularnie korzysta z nowoczesnych technologii, metod przyjaznych mózgowi, prowadzi dwa blogi edukacyjne.